

Hrvatsko
filozofsko
društvo

Croatian
Philosophical
Society

BIBLIOZOFIJA: knjiga u filozofiji i filozofija knjige

63. godišnji simpozij
Hrvatskog filozofskog društva
Zagreb, 24. – 26. studenoga 2022.

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

---

63. godišnji simpozij
Hrvatskog filozofskog društva

**BIBLIOZOFIJA:
KNJIGA U FILOZOFIJI I
FILOZOFIJA KNJIGE**

Zagreb, 24. – 26. studenoga 2022.

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu
(Ul. Ivana Lučića 1a)

Sadržaj

- Organizatori simpozija 5
- O simpoziju *Bibliozofija: knjiga u filozofiji i filozofija knjige* ... 10
- Program simpozija 17
- Sažeci izlaganja na simpoziju 29
- Adresar sudionika i sudionica 99

ORGANIZATORI SIMPOZIJA

ORGANIZATOR SIMPOZIJA
BIBLIOZOFIJA: KNJIGA U FILOZOFIJI I FILOZOFIJA KNJIGE

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
<http://www.hrfd.hr>

Adresa:
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb

Telefon:
+385 (0)1 6111 808

Fax:
+385 (0)1 6117 012

e-mail:
hrfd@hrfd.hr

Simpozij je organiziran uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske
te uz potporu Sveučilišnog centra za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu
i Turističke zajednice Grada Zagreba

**ORGANIZACIJSKI ODBOR SIMPOZIJA
BIBLIOZOFIJA: KNJIGA U FILOZOFIJI I FILOZOFIJA KNJIGE**

Predsjednik:

prof. dr. sc. Hrvoje Jurić
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Tajništvo:

Jan Defrančeski, mag. educ. phil. et mag. ling.
(Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu)

Lidija Knorr, mag. educ. phil. et mag. bibl.
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Mira Matijević, *poslovna tajnica*
(Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb)

Članovi i članice:

doc. dr. sc. Boris Beck
(Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu)

doc. dr. sc. Igor Eterović
(Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci)

izv. prof. dr. sc. Nataša Govedić
(Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu)

doc. dr. sc. Zoran Grozdanov
(Sveučilišni centar za protestantsku teologiju *Matija Vlačić Ilirik*
Sveučilišta u Zagrebu)

dr. sc. Gracijano Kalebić
(Dugi Rat)

dr. sc. Denis Kos
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

dr. sc. Marko Kos
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

dr. sc. Jasna Kovačević
(Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, Zagreb)

prof. dr. sc. Tomislav Krznar
(Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

doc. dr. sc. Luka Perušić
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Andreja Tominac, prof.
(Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Lana Zrnić, prof.
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

O SIMPOZIJU
BIBLIOZOFIJA:
KNJIGA U FILOZOFIJI I FILOZOFIJA KNJIGE

Hrvatsko filozofsko društvo, osnovano 1957. godine, jedno je od najstarijih i najaktivnijih strukovnih udruženja u Hrvatskoj i Jugoistočnoj Europi. U svojoj dugoj i plodonosnoj povijesti Društvo je kontinuirano posvećivalo veliku pažnju izdavačkoj djelatnosti. Nakon pionirskog uzleta i trajnog traga koji je ostavio časopis *Praxis*, s domaćim izdanjem (38 svezaka od 1964. do 1974. godine) i međunarodnim izdanjem (24 sveska od 1965. do 1974. godine), te deset knjiških izdanja, težište izdavačke djelatnosti Društva postaje *projekt »Filozofska istraživanja«*, koji je, u često nepovoljnim okolnostima, ne samo preživio više od četiri desetljeća nego se i kontinuirano unapređuje. Časopis *Filozofska istraživanja*, koji objavljuje radove na hrvatskom jeziku i izlazi četiri puta godišnje, pokrenut je 1980. godine i do sada je objavljeno 166 svezaka, a časopis *Synthesis philosophica*, koji objavljuje radove na engleskom, njemačkom i francuskom jeziku, pokrenut je 1986. godine i do sada su objavljena 73 sveska. U »Biblioteci *Filozofska istraživanja*«, pokrenutoj 1988. godine, objavljeno je dosad više od 150 knjiga hrvatskih, bosanskohercegovačkih, brazilskih, kanadskih, kosovskih, slovenskih i srpskih autora i autorica. U sferi periodike – gdje treba spomenuti časopis *Logika* i bilten *Filozofski glasnik*, koji više ne izlaze – Hrvatsko filozofsko društvo redovito izdaje i časopise *Metodički ogledi* (časopis za filozofiju odgoja; 55 svezaka od 1990. godine) te *In medias res* (elektronički časopis, u suradnji s Centrom za filozofiju medija i mediološka istraživanja u Zagrebu; 21 broj od 2012. godine). U zaključenom projektu *Sabranih djela Pavla Vuk-Pavlovića* objavljeno je, od 2007. do 2016. godine, osam knjiga, a u nizu zbornika, koji većinom okupljaju znanstvene radove nastale na temelju izlaganja na znanstvenim skupovima Hrvatskog filozofskog društva, objavljene su, između 1999. i 2022. godine, 23 knjige. Tome treba pribrojiti i više od stotinu programskih publikacija koje se redovno objavljuju uz skupove u organizaciji Hrvatskog filozofskog društva, a koje i svojim opsegom i po drugim kriterijima zaslužuju naziv knjige.

Ukratko prikazana višedesetljetna knjižna i časopisna djelatnost Hrvatskog filozofskog društva obvezuje nas da reflektiramo ne samo o filozofijskim temama, problemima, idejama i teorijama koje se prenose putem knjiga i drugih publikacija nego i o samom mediju knjige.

Podrazumijeva se da su knjige i druge publikacije važne za filozofiju i druge znanosti, kao i za ljudsku kulturu i civilizaciju općenito, ali se, osim u specijaliziranim istraživanjima (primjerice, onima u informacijskim i komunikacijskim znanostima) rijetko tematizira *knjiga kao knjiga*, njezina važnost,

ključnost, bitnost, pa i nužnost, kao i sve drugo što je povezano s knjigom, knjištvom i knjiškošću.

Stoga smo odlučili da tradicionalni godišnji simpozij Hrvatskog filozofskog društva – šezdeset treći po redu – posvetimo knjizi i da pozovemo kako filozofe i filozofkinje, tako i sve druge koji bi o knjizi kao fenomenu i o problematici knjige imali što reći da se pridruže raspravi pod općim naslovom *Bibliozofija: knjiga u filozofiji i filozofija knjige*, naslovom koji naglašava filozofijske pristupe knjizi, ali nipošto ne isključuje druge pristupe.

Premda nam je bila namjera da, s filozofijskim poticajem, upriličimo simpozij interdisciplinarne naravi, naglašavajući to i interdisciplinarnim sastavom Organizacijskog odbora, kao što smo se nadali da će ovaj simpozij, kao prvi »post-pandemijski« godišnji simpozij Hrvatskog filozofskog društva, okupiti veliki broj sudionika i sudionica, i to *uživo*, a ne *online* – bili smo ugodno iznenađeni odazivom na naš poziv te raznolikošću prisutnih tema i pristupa. Program simpozija naposljetku obuhvaća šezdeset osam izlaganja autorā i autoricā iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Njemačke, Slovenije i Srbije, među kojima je, što nas posebno veseli, i zamjetan broj najmlađih istraživača i istraživačica filozofijskih i inih tema – marljivih doktoranada i doktorandica te studenata i studentica, a s izlaganjem će u radu simpozija sudjelovati čak i jedan izvrsni gimnazijalac. Mnogi danas etablirani filozofi i filozofkinje te drugi znanstvenici i znanstvenice svoje su »prve akademske korake« napravili upravo na skupovima u organizaciji Hrvatskog filozofskog društva, pa vjerujemo da će i navedenim mladim kolegama i kolegicama ovaj simpozij biti važan poticaj u daljnjem radu i napredovanju.

Raznolikost simpozija – znanstveno-disciplinarnu, tematsku, geografsku i generacijsku – podcrtali smo i time što smo u program simpozija, uz teorijska izlaganja i diskusije, uključili predstavljanje novih poetskih knjiga čiji su autori/autorice filozofi/filozofkinje ili su njihove knjige filozofijski relevantne. Tako će, pod zajedničkim naslovom »Poezija u filozofiji, filozofija u poeziji«, u dva navrata tijekom simpozija, svoju novooknjiženu poeziju predstaviti Nataša Govedić (*Zlice i vilice*), Marina Katinić Pleić (*Opismenjavanje kiše*) i Nikola Tadić (*Prosinac*), a sabrane pjesme tragično preminulog mladog filozofa Nine Čengića (1986. – 2021.), objavljene pod naslovom *Ostale su riječi*, predstaviti će Goran Čolakhodžić.

Na samome početku organiziranja simpozija *Bibliozofija: knjiga u filozofiji i filozofija knjige* planirali smo upriličiti unutar simpozija i tri posebna događanja, odnosno okrugla stola, gdje bi se raspravljalo o trima važnim temama: o filozofijskim i drugim znanstvenim i kulturnim časopisima, o filozofijskom izdavaštvu te o novinskim priložima i internetskim portalima posvećenim knjigama. Nažalost, to nismo mogli ostvariti zbog vremenskog ograničenja simpozija i velikog broja prijavljenih i prihvaćenih izlaganja. No vjerujemo da će Hrvatsko filozofsko društvo, u nastavku na ovaj bibliozofijski simpozij, uskoro organizirati takve susrete i na taj način produžiti razgovor o ulozi i važnosti knjiga i drugih publikacija u filozofiji, znanosti, kulturi i društvu.

Pritom nam kao misao vodilja može poslužiti stih književnika, knjižničara i knjigoznanca Jorgea Luisa Borgesa koji je u »Pjesmi o darovima« (1959.) zamišljao Raj kao knjižnicu. Knjigoljupci i knjigotvorci zasigurno su skloni ovoj Borgesovoj biblio-utopiji, ali imaju sve više razloga da strepe pred neizvjesnom budućnošću knjige ili čak biblio-distopijskim scenarijima. S obzirom na to, susreti poput simpozija *Bibliozofija* nisu samo prilika za smireno i produbljeno razmišljanje i raspravljanje o fenomenu knjige nego i znak otpora destruktivnim trendovima i osiromašenju duha.

Prof. dr. sc. Hrvoje Jurić

Predsjednik Organizacijskog odbora simpozija
Bibliozofija: knjiga u filozofiji i filozofija knjige

PROGRAM SIMPOZIJA

ČETVRTAK, 24. studenoga 2022.

9.00–9.30 *Otvaranje simpozija i pozdravne riječi*

9.30–11.15 *Knjiga između usmenosti i pismenosti*

- MARINA KATINIĆ PLEIĆ (Zagreb): Zašto nisu pisali? Sraz usmene i pisane kulture
- MIRELA KARAHASANOVIĆ (Tuzla): Platonova kritika *pisanog logosa* kao artifičijelnog *modela* memorije
- TANJA TODOROVIĆ (Novi Sad): Priča i karakter: o mnogostrukoj ulozi *mimesisa* kod Aristotela i Rikera
- IVAN ŠANJUG (Zagreb): Rancièreovo tumačenje čovjeka kao literarnog bića
- JOSIP GUĆ (Split): Kako knjiga priča?
- *Diskusija*

11.15–11.30 *Pauza*

11.30–12.30 *Što je sve knjiga?*

- ZLATKO BACINGER (Čakovec): Sentencije i kraći tekstovi u svjetlu knjige
- MAJA VEJIĆ (Zagreb/Split): Goodreads, »book aesthetics«, booktube, #reader: u digitalnom dobu, tko je čitatelj i što je knjiga?
- DAVID GRČKI (Rijeka): Knjiga u novom dobu: Derrida i zvučna knjiga
- *Diskusija*

12.30–12.45 *Pauza*

12.45–13.15 *Poezija u filozofiji, filozofija u poeziji:
nove poetske knjige i autorefleksija o njima*

- Nataša Govedić: *Zlice i vilice*
(Zaprešić: Fraktura, 2022.)
- Marina Katinić Pleić: *Opismenjavanje kiše*
(Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2022.)

Sudjeluju: NATAŠA GOVEDIĆ (Zagreb) i
MARINA KATINIĆ PLEIĆ (Zagreb)

13.15–15.00 *Pauza za ručak*

SEKCIJA A

15.00–16.45 *Opasne knjige: skriveno, cenzurirano, zabranjeno*

- FULVIO ŠURAN (Pula): Povijest nestalih rukopisa
- PREDRAG MILIDRAG (Beograd): O biskupima i filozofiji:
ko je osuđen 1277?
- NATAŠA GOVEDIĆ (Zagreb): Zabranjene knjige i strah od
čitanja o metodologiji nasilja: Nabokovljeva *Lolita*
- KATARINA JELUŠIĆ (Zagreb): Spol kao razlog objavljiva-
nja pod pseudonimom
- IGOR ŽIVANOVIĆ (Beograd): Nationalsocijalizam i medi-
cina: slučaj *Atlasa topografske anatomije* Eduarda Pernkopfa
- *Diskusija*

16.45–17.00 *Pauza*

17.00–18.00 *Biblijska bibliozofija*

- LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ (Zagreb): Filozofija u Knjizi i filo-
zofiranje iz Knjige
- DANIJEL BERKOVIĆ (Zagreb): Knjiga kao mjerilo

- BORIS BECK (Zagreb): Tjelesnost knjige i literarizacija tijela u Bibliji
- *Diskusija*

18.00–18.15 *Pauza*

18.15–19.15 *Knjiga u kršćanskoj i islamskoj civilizaciji i kulturi*

- DANIEL BUČAN (Zagreb): Duša civilizacije
- MARINA NOVINA (Zagreb): Knjige izlječenja: filozofijom do zdravlja
- ANTO GAVRIĆ (Zagreb): Knjiga kao susret s drugim i drugačijim: primjer Tome Akvinskog
- *Diskusija*

SEKCIJA B

15.00–16.45 *Knjiga u književnosti*

- EDVARD ĐORĐEVIĆ (Gießen): *Guliverova putovanja* kao biblioplovidba
- DAFNE VIDANEC (Zaprešić): Metaforicitet *Sna Ivanjske noći* Williama Shakespearea
- JURAJ BOBANOVIC (Zagreb): Knjiga kao medij apsurdna
- LUKA BUJAS (Zagreb): Širenje područja romana
- ANA KLASNIĆ (Zagreb): Filozofska pitanja u knjigama znanstvene fantastike
- *Diskusija*

16.45–17.00 *Pauza*

17.00–18.00 *Knjiga u znanosti (I)*

- FRANJO SOKOLIĆ (Zagreb): Bibliozofija – filozofija kojih knjiga?
- GORAN SUNAJKO (Zagreb): Francuska *Enciklopedija*: trijumf razuma i propast uma
- JOSIP ĆIRIĆ, MAJA JADREŠIN (Zadar): Enciklopedija i epistemetrika
- *Diskusija*

18.00–18.15 *Pauza*

18.15–19.15 *Knjiga u znanosti (II)*

- STJEPAN RADIĆ, SUZANA MASLAČ (Đakovo/Osijek): Je li u knjigama već sve viđeno? *Imitatio* u tkanju teksta
- IGOR MARTINJAK (Zagreb): Filozofijski komentar kao forma pisane znanstvene komunikacije
- ERIK BREZOVEC, FRAN MIŠKIĆ (Zagreb): Isplati li se napisati znanstvenu knjigu? Kritika zrele društvene znanosti
- *Diskusija*

PETAK, 25. studenoga 2022.

9.00–10.45 *Stvaralačko čitanje*

- DANKO PLEVNIK (Karlovac): Filozofija čitanja
- MARIJANA KOLEDNJAK (Zagreb/Varaždin), IVANA GRABAR (Varaždin): Može li čitanje generirati razboritog građanina?
- JELENA DIMITRIJEVIĆ (Beograd): Antiknjiga: kako nas sve ono što ne pročitamo između redova podstiče da pišemo
- LUCIJA LEVENTIĆ, MARTINA IVANOVIĆ (Zagreb/Osijek): Fenomen razumijevanja i iskustvo čitanja teksta
- MAJA LASIĆ (Mostar): Aksiološka analiza interpretacija umjetničkih tekstova
- *Diskusija*

10.45–11.00 *Pauza*

11.00–12.45 *Knjiga u filozofiji (I)*

- JAN DEFRANČESKI (Zagreb): O knjigama i vrlini (ne)čitavanja u misli Arthura Schopenhauera
- KARLA NJEGRIĆ (Zagreb/Zadar): Nietzsche između redaka
- FILIP MARTIN SVIBOVEC (Zagreb): Knjiga kao ideja u misli Nikolaja Berdjajeva
- KARLO GARDAVSKI (Zagreb/Kiseljak): Kasni Wittgenstein: konvencija naspram knjige
- ENA PAVIČIĆ (Zadar/Bjelovar): Jezične igre kao poticaj za filozofsko promišljanje
- *Diskusija*

12.45–13.00 *Pauza*

13.00–13.30 *Poezija u filozofiji, filozofija u poeziji:
nove poetske knjige i (auto)refleksija o njima*

- Nino Čengić: *Ostale su riječi: sabrane pjesme* (Varaždin, 2022.)
- Nikola Tadić: *Prosinac* (Zagreb: Plejada, 2022.)

Sudjeluju: GORAN ČOLAKHODŽIĆ (Zagreb) i
NIKOLA TADIĆ (Sisak)

13.30–15.00 *Pauza za ručak*

SEKCIJA A

15.00–16.15 *Ideje, istraživanja, projekti*

- MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Zagreb), IGOR ETEROVIĆ (Rijeka): Hrvatsko filozofsko društvo kao samozatajni nositelj i pronositelj filozofije knjige i filozofskog izdavaštva od svog osnutka do danas
- HRVOJE JURIĆ (Zagreb), IGOR ETEROVIĆ (Rijeka): *Lingua vitae*: ideja jedne biblioteke i mogućnosti njezina ostvarenja
- LIDIJA KNORR, HRVOJE JURIĆ, LUKA PERUŠIĆ, JAN DEFRANČESKI (Zagreb): Epidemija knjiga o pandemiji koronavirusa: kratkotrajni incident ili dugotrajni trend?
- JOSIP PERIŠA, ANA DARIA BOKAN (Zagreb): Predstavljanje studentskog projekta »USF-knjižnica«
- *Diskusija*

16.15–16.30 *Pauza*

16.30–17.30 *Strip, film, glazba*

- ELMANA CERIĆ, HARIS CERIĆ (Sarajevo): Stripozofija: filozofija u stripu i filozofija stripa na primjeru grafičkog romana *Persepolis*
- IVICA KELAM, DARIJA RUPČIĆ KELAM (Osijek): Ekranizacija književnih djela u podučavanju filozofije odgoja na primjeru filma *Iskupljenje u Shawshanku*
- TOMISLAV KRZNAR (Zagreb): Život između vinila i knjige: skica za portret Vice Vukova
- *Diskusija*

SEKCIJA B

15.00–16.00 *Izazovi digitalizacije (I)*

- DAVID MARTIĆ (Zagreb): Informacija na tečajnoj listi – vrijednost (i cijena?) znanja
- JOSIP MAJSEC (Zagreb): Možemo li i dalje razumjeti filozofsku literaturu u digitaliziranom svijetu?
- MATIJA VIGATO (Zagreb): Hipertekst u filozofiji
- *Diskusija*

16.00–16.15 *Pauza*

16.15–17.15 *Knjige i knjižničarstvo*

- JOSIP FERLINDEŠ (Koprivnički Ivanec/Koprivnica): Doprinos filozofije informacije razvoju knjižničarstva kao znanstvene discipline
- DENIS KOS (Zagreb): Knjiga u djelu Jesseja H. Shere
- TATIJANA PETRIĆ (Zagreb): Digitalni jaz – digitalizacija – umreženo društvo: gdje su tu knjižnice?
- *Diskusija*

17.30–20.00   *Godišnja sjednica Skupštine Hrvatskog filozofskog društva*

20.00   *Cocktail*

SUBOTA, 26. studenoga 2022.

9.00–10.15 *Knjiga u filozofiji (II)*

- PAŠKO MUŽIĆ (Zagreb): Knjiga kao oblikotvorno oruđe filozofije
- BERNARD ŠPOLJARIĆ (Zagreb): Korespondentnost ne-knjiških medija s filozofijskom bîti
- MARKO KOS (Zagreb): Što čitaju, a što pišu filozofi? Rasprava o ideološkoj komponenti informacije
- DARIO VUGER (Ljubljana/Ivanić-Grad): Knjiga u radikalnim filozofijama 20. stoljeća: aspekti interpretacije filozofije kao samo-dokidajućeg projekta
- *Diskusija*

10.15–10.30 *Pauza*

10.30–11.30 *Mediji, estetika, umjetnost*

- DIVNA VUKSANOVIĆ (Beograd): Medijalizacija filozofije: od knjige do spektakla
- DUŠAN MILENKOVIĆ (Niš): Šta čini knjigu estetičkom? Estetika u romanu *Doktor Faustus*
- VLATKO ILIĆ (Beograd): Arhive, repertoari i novi mediji
- *Diskusija*

11.30–11.45 *Pauza*

11.45–13.30 *Pedagogije čitanja*

- BRUNO ĆURKO (Split/Zadar), MARINA MILIVOJEVIĆ PINTO (Zadar): Vrijednost klasičnih bajki u suvremenom svijetu

- NEVIA RAOS, DINA DOBROSAVLJEVIĆ (Zagreb): *Pinochchio* od slikovnica i lektire do filma: prilog pedagogijama čitanja dječjega književnog klasika
- GORAN KRAPIĆ (Rijeka/Zagreb): Poezija Danijela Dragojevića na satima Filozofije
- IVANA GRABAR (Varaždin), MARIJANA KOLEDNJAK (Zagreb/Varaždin): Knjiga naša svagdašnja u visokom obrazovanju
- ANDREJA TOMINAC (Zagreb): Knjiga i obrazovanje učitelja kroz povijest knjižnice Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Odsjeka u Petrinji
- *Diskusija*

13.30–13.45 *Pauza*

13.45–14.45 *Izazovi digitalizacije (II)*

- DOMINIK MIKIĆ (Hagen/Zagreb): O natjecanju između knjižnog znanja i neposrednog iskustva
- ŽELJKO VUČKOVIĆ (Sombor/Novi Sad): Hoćemo li se rešiti knjiga? Kultura knjige i čitanja u eri interneta
- DAMIR HRŠAK (Sisak/Zagreb): Civilizacija knjige pred nazdom e-zombizacije
- *Diskusija*

14.45–15.00 *Završne riječi i zatvaranje simpozija*

SAŽECI IZLAGANJA
NA SIMPOZIJU

ZLATKO BACINGER

Muzej Međimurja, Čakovec

Sentencije i kraći tekstovi u svjetlu knjige

Što knjigu čini Knjigom? Ostavi li naslov od dvjestotinjak stranica u nama prazninu, možemo li ga smatrati djelom vrijednim imena knjige? Može li neka jednostavna sentencija u ljudsku dušu utisnuti dublji trag od čitave knjige? To su pitanja koja nam se čine neobično važnima u vremenu kad moć koncentracije današnjeg čitatelja opada već u uvodnom dijelu teksta. Knjiga je, kako se čini, prosječnom umu postala neprohodna prašuma u koju se sve rjeđe i sve nevoljnije zalazi. No zaključujemo: čak i posve kratki tekstovi mogu u nama narasti do neslućenih razmjera. Za ovu prigodu izdvojit ćemo dva djela napisana u književnoj formi pisma: oprostajno pismo Petra Zrinskog Katarini i pismo indijanskog poglavice Seattlea američkom predsjedniku. Čitamo li ih usredotočeno poput srednjovjekovnih prepisivača knjiga, a ne današnjih *Facebook*-fanova, ta pisma u našim glavama postaju – Knjiga.

BORIS BECK

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Tjelesnost knjige i literarizacija tijela u Bibliji

Biblija zabranjuje ljudima da nanose bilo kakve oznake na tijelu, što znači da ono mora biti čisto od bilo kakvih dodanih značenja, no znakovi mogu ulaziti u nj: u Knjizi brojeva svećenik ispisuje riječi prokletstva i moći ih u vodu gorkosti koju potom daje piti ženi optuženoj za preljub; prorok Ezekiel guta svitak s neba te potom na zemlji ponavlja njegove riječi; vidjelac iz Otkrivenja također guta nebesku knjigu. Nadnaravna intervencija može govor zapriječiti, da riječi prestanu izlaziti iz ljudi, kao što to čini anđeo ocu Ivana Krstitelja, ili ih pak omogućiti, kada seraf žeravicom pali usne proroka Izaije. Tijelo se tako potvrđuje kao hram duha – hram ne smije imati nikakvih natpisa i likova, a duh se očituje u riječima koje se potom zapisuju u Svetu knjigu. Knjiga fiksira božansku Riječ u Zakon koji se potom mora ispuniti i ne smije mijenjati.

DANIJEL BERKOVIĆ

Biblijski institut, Zagreb

Knjiga kao mjerilo

Knjiga je nekoć, čak donedavno, bila svojevrsno mjerilo. Bilo čitanosti ili načitanosti, osobnog obrazovanja ili zajedničke kulture. Bila je i mjerilo onog neophodnog i potrebnog dijaloškog u ljudskoj civilizaciji. Knjiga je, od glinenih pločica do Gutenberga, bila svojevrsni *kanon* (= mjerilo) čovjekove baštine, civilizacije, filozofije. Čini se kao da su mjerenje i mjerila (pre)ostali samo još u tzv. prirodnim znanostima, koje bez mjerenja i ne mogu opstati, dok je knjiga kao mjerilo nadomještena mnogovrsnim elektroničkim varijantama, kojima zapravo više služimo, nego što ih »knjiški« čitamo. Retrospektivno gledajući, jedan orijentir, knjiga od kanona i mjerila, barem zapadnoga svijeta, bila je ili je još uvijek (?) knjiga-nad-knjigama – Biblija, koja se doživljavala kao kanon, kao mjerilo koje mjeri nas. To je zapravo knjiga koja se toliko i ne čita, koliko je to knjiga koja čita nas. Već i sam pojam *kanona* proizlazi upravo iz te knjige.

JURAJ BOBANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (student)

Knjiga kao medij apsurdna

Knjiga kao medij postoji od samog početka civilizacijā. Kao takva, ona je bila medij mnogih ideja, kritika i filozofija koje su dosegnule enorman broj ljudi koji su se, s istim tim idejama, kritikama i filozofijama slagali ili pak nisu. Mnoge su od tih ideja bile revolucionarne i inspirativne za mnoge. Iz mnogih smo knjiga naučili mnogo toga i to nam je pomoglo da konstantno radimo na usavršavanju nas samih. Što napraviti kada taj medij počne ukazivati na besmisao i apsurdnost naših života? Knjige često prikazuju glavne likove kao svakodnevne ljude koji se radom na sebi izdignu iznad monotonosti masa, sasvim suprotno u odnosu na apsurd. Kakve su i kolike posljedice i utjecaj na mase kad jedan izniman medij poput knjige počne govoriti o apsurdnosti i besmislu? Upravo to planiram sagledati preko djela nekih »apsurdista« kao što su Albert Camus, Daniil Harms, Samuel Beckett i Eugène Ionesco.

ERIK BREZOVEC, FRAN MIŠKIĆ

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu

Isplati li se napisati znanstvenu knjigu?

Kritika zrele društvene znanosti

U ovom izlaganju kritički se osvrćemo na okvire i praksu znanstvene produkcije u Republici Hrvatskoj. Temi se pristupa na temelju dviju pojavnosti. Prvo, problematizira se instrumentalizacija uvjetā znanstvenoga rasta i napredovanja, što znanstvenika postavlja u željezni kavez birokracije. Kritika se odnosi prvenstveno na društveno područje znanstvenih istraživanja, u kojem se pojedine znanstvene publikacije boduju na različite načine u svrhu napredovanja. U okvirima znanstvenog napredovanja, u većoj se mjeri isplati napisati tri znanstvena članka negoli znanstvenu knjigu jer se ti članci kumulativno boduju više. Drugo, u okvirima sve izraženije akceleracije i komercijalizacije znanstvenoga rada, nametnuti zahtjevi znanstvenika ostavljaju u moru dobivenih empirijskih podataka kojima ne može posvetiti adekvatnu količinu vremena. Stoga se postavlja pitanje mogućnosti zrele znanosti za daljnji napredak.

DANIEL BUČAN

Zagreb

Duša civilizacije

Na knjigu se može gledati onako kako su neki filozofi gledali na dušu. »Duša na neki način može biti sva bića.« Mullā Šadrā kaže nešto slično: »Duša može jednako primati veliko i malo, i u njezinu zamišljanju istodobno mogu biti prisutni oblici svih nebesa, Zemlje i onoga što je između njih, ona neće za njih biti preuska.« Na isti način i u knjigu može stati sve – nema predmeta, nema teme koja ne bi mogla stati u knjigu. Moglo bi se povući još jednu paralelu između duše i knjige – kao što duša upravlja tijelom, tako bi se moglo reći da knjiga upravlja civilizacijom. Kao što čovjeka nema bez duše, tako nema ni civilizacije bez knjige. Također, kao što duša upravlja tijelom, tako bi se moglo reći da knjiga upravlja civilizacijom. Štoviše, stvara ju i izgrađuje.

LUKA BUJAS

XV. gimnazija, Zagreb (učenik)

Širenje područja romana

Michel Houellebecq (1956.) svojim je opusom stvorio cjelovitu sliku suvremenog europskog društva, pri čemu je posebnu pažnju posvetio prikazu otuđenosti pojedinca u neoliberalnom sustavu i njegovoj neuspješnoj potrazi za smislom. U *Pokoravanju* i *Elementarnim česticama* on tako razvija kritiku liberalizma i njemu pridruženih ideja kao sistema koji je osuđen na propast jer neizbježno podriva samog sebe te vodi u vlastitu negaciju. U tom kontekstu govori i o odnosu modernog čovjeka s religijom. Njegova misao tu ima sličnosti s filozofijom Jeana Baudrillarda, u imploziji društvenih struktura i političkog smisla, zbog čega su i njegove prognoze za budućnost čovjeka duboko distopijske.

ELMANA CERIĆ¹, HARIS CERIĆ²

¹ *Druga gimnazija, Sarajevo*

² *Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu*

Stripozofija: filozofija u stripu i filozofija stripa na primjeru grafičkog romana *Persepolis*

Cilj je ovoga rada na primjeru grafičkog romana *Persepolis* autorice Marjane Satrapi predočiti odgojno-obrazovni potencijal stripozofskog pristupa nastavi društveno-humanističkog područja. Analitički pristup stripu – točnije, nastojanje da se uz pomoć stripa filozofski promišlja i razumijeva stvarnost – prema našem mišljenju, predstavlja polazište za utemeljenje pojma *stripozofije* kao općeg filozofskog pristupa stripu. Stripozofija, dakle, obuhvaća kako filozofiju stripa, tako i filozofiju u stripu te ne predstavlja tek pronalaženje filozofskih sadržaja u stripu, nego je usmjerena na problem stripa kao medija filozofskog mišljenja, odnosno na mogućnosti doprinosa stripa filozofiji u sistematskom promišljanju cjeline svijeta. *Persepolis* predstavlja izuzetnu platformu za filozofsko, ali i interdisciplinarno promišljanje pitanja identiteta, kulture, tradicije, istine, politike, moći, religije, ideologije, obrazovanja te roda i seksualnosti.

Enciklopedija i epistemetrika

Enciklopedije možemo promatrati kao nastojanje reprezentativnog, obuhvatnog, relevantnog i ekspertnog predstavljanja znanja o izvjesnom području. Epistemološki je status enciklopedijā ili rijetko razmatran ili je predstavljen instrumentalno, kad su enciklopedije reference čija je uporaba u znanstvenoj komunikaciji nepoželjna. Epistemetrika je disciplina koja bi se epistemološkim problemima bavila rabeći matematičke alate. U radu koristimo paradigmu kompleksnih mreža za analizu nekoliko enciklopedija koje pokrivaju filozofiju i neke srodne discipline. Rezultati konzistentno potvrđuju: enciklopedije se može uspješno predstaviti kao kompleksne mreže i primijeniti formalne metode analize. Semantičke mreže imaju Pareto-nalik distribuciju stupnjeva, s jasno prepoznatljivom centralnošću pojmova. Submreže otkrivaju semantičke odnose, kostur su za predstavljanje znanja, te su ključne za razumijevanje interdisciplinarnosti.

BRUNO ĆURKO¹, MARINA MILIVOJEVIĆ PINTO²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu*

² *Centar za pružanje usluga u zajednici, Zadar*

Vrijednost klasičnih bajki u suvremenom svijetu

Bajke su magičan i nezamjenjiv dio djetinjstva većine ljudi. Obogaćuju dječju maštu, pomažu djeci izraziti njihov unutarnji svijet, doprinose izgradnji moralnih vrijednosti, pružaju nadu u budućnost, jačaju vjeru u dobro, hrabre i pružaju utjehu. Mnoge su se od njih s vremenom mijenjale i prilagođavale. Klasične bajke, čiji su najpoznatiji predstavnici braća Grimm i Charles Perrault, obiluju negativnim fenomenima poput stereotipizacija, nasilja i okrutnosti. Za razliku od njih, moderne bajke i fantastične priče ublažavaju okrutnosti života, odvajaju stvarni i imaginarni svijet te likovima daju mogućnost da se pokaju i od zlih postanu dobri. Kritike upućene klasičnim bajkama odnose se na pitanja primjerenosti izlaganja djece nasilnim i svirepim sadržajima, kao i fantastičnim sadržajima koji su daleko od realnog života. U ovoj ćemo prezentaciji istaknuti dobrobiti klasičnih bajki i njihovu vrijednost u suvremenom svijetu. Također ćemo prikazati na koji se način bajke mogu koristiti u programima filozofije s djecom, ali i u ostalim vidovima filozofije u praksi.

JAN DEFRANČESKI

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu

O knjigama i vrlini (ne)čitanja u misli Arthura Schopenhauera

Premda po mnogočemu kontroverzan mislitelj, Arthur Schopenhauer je u povijesti filozofije ostao zapamćen kao autor brojnih znamenitih knjiga poput (I) *Svijet kao volja i predodžba*, (II) *O volji u prirodi* i (III) *Dva temeljna problema etike*. No, pored knjiga – kao bitnih, zaokruženih i povezanih dijelova mišljenja određena filozofa – Schopenhauer je pisao i kraće oglede, aforizme i komentare o raznim temama, koji su kasnije objavljeni pod zajedničkim naslovom *Parerga i paralipomena*, I–II. Zanimljivo je primijetiti da u nemalom broju tih ogleada, napose u esejima »O čitanju i knjigama«, »O učenosti i učenom« i »O samostalnom razmišljanju«, Schopenhauer progovara upravo o knjigama – kako o vlastitim, tako i o tuđim (Goethe, Kant, Fichte, Schelling, Hegel). Smatrajući da loše knjige mogu naštetiti samostalnom (tj. filozofskom) mišljenju, Schopenhauer u svojim esejima, među ostalim, piše i o vrlini (ne)čitanja. Referirajući se na potonja mjesta, cilj je izlaganja istaknuti osnovne pretpostavke i probleme Schopenhauerova mišljenja o knjigama i vrlini (ne)čitanja.

JELENA DIMITRIJEVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

**Antiknjiga:
kako nas sve ono što ne pročítamo između
redova podstiče da pišemo**

Umberto Eko je govorio o značaju koji nepročítane knjige u našoj biblioteci imaju za naš razvoj, budući da nam ostavljaju otvoren prostor za istraživanje. Pored toga one podstiču epistemičku skromnost, jer nas podsećaju na naše neznanje. Nasim Taleb je ovo nazvao *antibibliotekom* i istakao da odnos prema nepročítanim knjigama možemo posmatrati kao odnos prema samom procesu istraživanja. Ukoliko se više fokusiramo na ono što ne znamo, a manje branimo ono što znamo, istraživanje će biti objektivnije. Vođena njihovim tragom, prostor između redova i margine unutar knjige nazvaću *antiknjigom*. Ovaj prostor se može shvatiti kao poziv da zabeležimo sve na šta nas knjiga inspiriše, postavimo pitanja na koja ne odgovara, možda čak i zauzmemo suprotan stav ili napišemo sami sve ono što smo želeli da pročítamo u toj knjizi, a nismo. Svaka knjiga sadrži beskonačno mnogo potencijalnih antiknjiga, jer ima beskonačno mnogo potencijalnih čitalaca.

EDVARD ĐORĐEVIĆ

Justus-Liebig-Universität Gießen

Guliverova putovanja kao biblioplovidba

Rad polazi od premise da su *Guliverova putovanja* Jonathana Swifta ne samo puka preookeanska avantura ili dečja književnost, već, kao uostalom druga dela menipske satire, i istraživanje (i naravno, ismevanje) savremenih društvenih okolnosti. Međutim, specifičan kontekst u kome se prvo pojavila ova knjiga-plovilo je omogućio da njen uticaj bude znatno veći i kompleksniji. Naime, zbog toga što je to rani roman na engleskom jeziku, što se pojavljuje u trenutku velikih napredaka u tehnologiji štampe i velikog proširenja čitalačke publike, kao i u trenutku velikih političkih previranja, Swiftova *Putovanja* zadobijaju filozofsku funkciju diskurzivnog konstituisanja nečega što bismo mogli nazvati *politički krajolik* ili *krajolik političkog*.

JOSIP FERLINDEŠ

*Osnovna škola Koprivnički Ivanec /
Sveučilište Sjever, Koprivnica/Varaždin (doktorand)*

Doprinos filozofije informacije razvoju knjižničarstva kao znanstvene discipline

Filozofska utemeljenost neke znanstvene discipline ima važnu ulogu u kreiranju njene znanstvene snage, statusa i identiteta. Kada je riječ o knjižničarstvu, ne postoji konsenzus o filozofskim premisama ove discipline, što posljedično rezultira krizom njenog identiteta te dovodi do propitivanja knjižničarstva kao znanstvene discipline. Cilj je ovog izlaganja upoznati sudionike simpozija s filozofijom informacije Luciana Floridija kao mogućim filozofskim uporištem za knjižničnu znanost. Stoga će se prvo ukratko definirati filozofija informacije kao zasebna disciplina, a nakon toga istaknuti problemi koji dovode u pitanje znanstveni status knjižničarstva zbog njegove prevelike praktične usredotočenosti. Na samom kraju, analizirat će se ključni argumenti koji predlažu svrstavanje knjižničarstva u konceptualni prostor filozofije informacije.

KARLO GARDAVSKI

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorand)

Kasni Wittgenstein: konvencija naspram knjige

Cilj je izlaganja istaknuti pragmatički i antimetodološki orijentirane koncepte u filozofiji kasnoga Wittgensteina kao one koji se suprotstavljaju ideji jedne teorije ili metode ili knjige kao jednog i jedinog mjerila ispravnosti i istine. Koncept knjige ćemo unutar izlaganja označiti stavom koji je filozofija gajila od antike do današnjice, tj. reći ćemo da je to stav prema kojem je cilj pronaći jedan ispravan način razumijevanja svijeta i njegova sadržaja time što ćemo dati jednu teoriju ili metodu kao jedini interpretativni alat. Wittgenstein nam u svojoj kasnoj filozofiji nudi pragmatički obrazac unutar kojega je moguće pokazati da su filozofija i filozofska problematika samo produkt igranja jezičnih igara ili konvencija te da raznolikost životnih oblika koji se javljaju nije moguće obuhvatiti jednom teorijom ili jednom knjigom. Za razumijevanja svijeta, prema kasnome Wittgensteinu, nije dovoljna jedna knjiga, nego su potrebne knjige koje se mijenjaju, nastaju i nestaju, poput samih konvencija unutar komunikacijskih zajednica.

ANTO GAVRIĆ

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Knjiga kao susret s drugim i drugačijim: primjer Tome Akvinskog

Često se Tomu Akvinskog prikazuje s knjigom, što je pokazatelj važnosti knjige i studija u njegovoj težnji za spoznajom istine u zbilji i u susretu s drugima kroz povijest misli. Pristanak na avanturu traženja i istraživanja, ustrajnost u neprestanom usklađivanju sebe s istinom i stalna usmjerenost na prijam drugoga – tri su dimenzije studiranja. A prema Tomi, krepost *studiositas*, koja se protivi znatiželji, regulira težnju za znanjem. Toma pridaje veliku važnost knjigama autora kojima se služi u svojim spisima i komentarima te nastoji doći do važnih djela koja mu nedostaju, ali i da provjeri njihovu relevantnost, jer želi različitim autoritetima potkrijepiti svoj nauk. Samo u *Sumi teologije* i *Sumi protiv pogana* nalazi se 38 000 izravnih citata. Otvoren prema drugim tradicijama, Akvinac prihvaća sve istinito što nalazi u grčkoj i arapskoj filozofiji, bez straha da će izgubiti svoj identitet. I sve to otvoreno unosi u svoju misao, pokazujući kako je ona bitno dijaloški otvorena. Rad pokazuje tu otvorenost na nekoliko primjera iz Tomina života i djela, gdje je prisutnost knjiga drugih autora jasan pokazatelj stvarne želje za susretom s drugim i drugačijim.

NATAŠA GOVEDIĆ

Akademija dramske umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu

Zabranjene knjige i strah od čitanja o metodologiji nasilja: Nabokovljeva *Lolita*

Povijest cenzure i zabrane knjiga veoma je duga i kreće od progona Ovidijeva spjeva *Ars amatoria*, u zenitu je 1559. kad Rimokatolička crkva ustanovljava *Index Librorum Prohibitorum*, a potom slijedi i niz svjetovnih obrušavanja na spisateljski višak slobode govora: *Robinson Crusoe*, *Patnje mladog Werthera*, *Huckleberry Finn*, *Uliks*, *Ljubavnik lady Chatterley* itd. Na neke knjige pada i *fetva* (Rushdiejevi *Sotonski stihovi*). Poseban slučaj romana zabranjivanog zbog straha od pornografije predstavlja Nabokovljeva *Lolita*, napisana protiv svih vrsta totalitarnog nasilja, ali s mukom objavljena, višekratno zabranjivana (ne samo u Americi nego i u Francuskoj i Velikoj Britaniji) te često pogrešno tumačena kao zagovaranje pedofilije. Ovaj tekst razmatra strah od knjiga i strah od čitanja kao nasljedovanja onoga što Virginia Woolf imenuje rečenicom: »Čini mi se da su sve knjige okružene nevidljivim zidom preliminarne cenzure«; ideologijskim zidom preferirane šutnje i/ili poslušnosti, što shvaćam i kao različite oblike naše unutarnje minorizacije i samim time normalizacije nasilja. Nabokov je uzet kao zagovornik slobode čitanja i pisanja, baš kao i ismijavanja zlostavljačkog jednoumlja.

IVANA GRABAR¹, MARIJANA KOLEDNJAK²

¹ *Sveučilište Sjever, Koprivnica/Varaždin*

² *Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu*

Knjiga naša svagdašnja u visokom obrazovanju

Stalni pratitelj (sve manjeg) dijela populacije, knjiga, uz dio nas je od prvih slikovnica, lektire, udžbenika i stručne literature do ljetne beletristike i lakog štiva »za plažu«. Knjige iz navedenih kategorija imaju prevlast u pojedinim razdobljima života. Tijekom studentskih dana tu je stručna literatura u obliku udžbenika, knjiga, članaka u stručnim i znanstvenim publikacijama, ali i prilagođenim skriptama. Koliko se razlikuje ili bi se trebala razlikovati takva literatura i gdje je mjesto knjizi ovisno o pojedinoj struci – pitanja su kojima ćemo se baviti u ovom izlaganju. Treba li knjiga postati skripta ili ne, treba li studentska populacija pročitati i naučiti baš sve što piše u knjizi, treba li svaki smjer na fakultetu imati zasebnu knjigu za isti kolegij, neki su od poticaja na promišljanje uloge koju knjiga danas ima u životu studenata kad je izazov potaknuti mlade na čitanje.

DAVID GRČKI

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci

Knjiga u novom dobu: Derrida i zvučna knjiga

U ovom ću radu istražiti na koji nam način Derridina analiza *glas/pismo* može pomoći u boljem razumijevanju fenomena zvučne knjige (*audiobook*). U *Pisanju i razlici*, kao i u djelu *O Gramatologiji*, Derrida je predstavio novi način na koji možemo razmišljati o značenju i jeziku. Derrida argumentira kako se kroz povijest filozofije, od Platona do Lévi-Straussa, izučavanje jezika poistovjećuje s izučavanjem izgovorene riječi, dok se pisana riječ zaboravlja. Zvučna je knjiga snimka čitanja sadržaja neke knjige namijenjena za slušanje (»čitanje«). Danas je ovakav oblik susreta s knjigom sve popularniji (Watson, 2022). Prema Derridinoj analizi, postavlja se pitanje: je li ovakav susret sa knjigom odlika glasa (*la voix*) ili pisma (*l'écriture*)? Zvučna je knjiga izgovorena riječ, ali je i »preslika« pisanog teksta. Smatram da nam pomniji uvid u Derridin filozofski opus može rasvijetliti prirodu zvučne knjige.

JOSIP GUĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Kako knjiga priča?

Paulo Freire na specifičan se način implicitno suprotstavlja čuvenom Sokratovu objašnjenju apstiniranja od pisanja knjiga. Knjige, kaže Sokrat, ne mogu odgovoriti ako im postavimo pitanje. Drugim riječima, s knjigom se ne može voditi dijalog. A dijalog je forma u kojoj se doseže istina, što istovremeno znači da put do nje uvijek biva i pedagoški, i to obostrano pedagoški – jedan sugovornik vodi drugoga do istine. Formu u kojoj se Freire, zajedno sa svojim dijaloškim drugovima, suprotstavlja ovoj apstinenciji dobila je naziv *knjige koja priča* ili *govori*. U takvoj se knjizi vodi dijalog, no ona smjera i vođenju dijaloga s čitateljstvom. Ovaj se koncept izravno raspravlja u »govorećim knjigama« koje će ovo izlaganje konzultirati: *Za pedagogiju pitanja* (Freire i Antonio Faundez), *Pedagogija za oslobođenje: dijalozi o transformativnoj edukaciji* (Freire i Ira Shor) i *Put gradimo hodajući: razgovori o edukaciji i društvenoj promjeni* (Freire i Myles Horton).

DAMIR HRŠAK

Metaluški fakultet u Sisku, Sveučilište u Zagrebu

Civilizacija knjige pred najezdom e-zombizacije

Naša civilizacija još je uvijek civilizacija knjige i u trenutku kada to prestane biti vrlo je upitno hoće li se uopće više moći s pravom nazivati civilizacijom. Knjiga je izvor znanja koje nije omeđeno vremenom i prostorom, izvorište mudrosti ponuđeno težnji čovjeka da bolje i cjelovitije razumije svijet oko sebe i duhovnu bit samog sebe. Knjiga pomaže u orijentaciji prilikom sagledavanja prošlosti, proživljavanja sadašnjosti i osmišljavanja budućnosti. Pokrenuvši se u posljednjim desetljećima 20. stoljeća i drastično ubrzavši u 21. stoljeću, *e-zombizacija* razdire duhovno tkivo civilizacije knjige i u svojim zamamnim pećinama virtualnosti donosi ljudima širom svijeta alijenaciju, apatiju, apolitičnost i asocijalnost. Pogibeljnost e-zombizacije njeni apologete i pronositelji maskiraju drastično povećanom brzinom i dostupnošću informacija. Perfidnu dehumanizaciju drsko i bahato nazivaju napretkom. Virtualnu lažljivost treba razotkriti prije nego što nam nepopravljivo naruši ljepotu stvarnosti.

VLATKO ILIĆ

Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu

Arhive, repertoari i novi mediji

Problematika izvođenja umetnosti zauzela je središnje mesto u okvirima studija pozorišta tokom druge polovine prošlog veka, i to uporedo sa preusmeravanjem pažnje teoretičara teatra sa dramske umetnosti Globalnog severa na različite prakse inscenacije svojstvene neevropskim društvima. Uočavanje razlika između ovih scenskih formi dovelo je i do uspostavljanja distinkcije između *repertoara* i *arhiva* u kontekstu tumačenja izvođačkih umetnosti, te između očuvanja i prenošenja znanja *usmenim* odnosno *pisanim* putem. Polazeći od ovih uvida, u radu ćemo se baviti savremenim medijskim fenomenima kojima pristupamo kao arhivama, kao i običajnošću koju oni generišu, a s obzirom na aktuelne procese digitalizacije života u celosti.

KATARINA JELUŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorandica)

Spol kao razlog objavljivanja pod pseudonimom

Kada pričamo o važnosti knjige na filozofski način, važno je napomenuti činjenicu da je ženama oduvijek bilo otežano pisati i objavljivati, pa čak i zabranjeno. U tom bi se slučaju filozofija knjige mogla prepoznati kao muška sfera kojoj nedostaje misli ženā. U ovom izlaganju želim raspraviti problematiku uključenosti žena u pisanje i objavljivanje radova. Kako bi ostvarile mogućnost objavljivanja, žene su svoje radove objavljivale pod pseudonimom ili anonimno. Tri su osnovna razloga koja su navela žene na objavljivanje radova pod pseudonimom. Prvi se odnosio na različite mizogine stavove prema kojima su se žene promatrale kao bića manjih kognitivnih sposobnosti, što je značilo nemogućnost njihova doprinosa intelektualnom svijetu. Osim toga, žene su radove objavljivale pod pseudonimom kako bi ostvarile veći uspjeh kod čitanja jer je činjenica da je žena napisala neko djelo smanjivala vrijednost djela. Spominje se uz to još i mogućnost manje zainteresiranosti muške populacije za radove koje su napisale žene.

LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Filozofija u Knjizi i filozofiranje iz Knjige

Najčitanija knjiga na svijetu zapravo je skup knjiga na koji se pozivamo kao na τὰ βιβλία »svitci, knjižice«, pri čem se podrazumijeva puni naziv τὰ βιβλία τὰ ἅγια »svete knjige«. Slabo je poznato da su u Bibliji predstavljene i neke filozofske tekovine grčkih filozofskih škola, napose platonizma i stoicizma, uklopljenih u židovske nazore. U izlaganju se to oprimjeruje na biblijskoj *Knjizi mudrosti*. Još je manje poznato da su židovski mudraci (hebr. *ḥākāmîm*) već u stoljećima na prijelazu u našu eru redovito izvodili svoje nove nauke, a dijelom i spekulativna domišljanja, iz tih svetih spisa pomoću posebnih metoda, što se je u antici zvalo filozofiranjem alegorijskim tumačenjem svetih spisa. U izlaganju se taj postupak oprimjeruje rabinskom *Velikom knjigom midraša na Knjigu postanka* i Isusovim raspravljanjem u *Novome zavjetu*. Taj su postupak stoljećima nadograđivali židovski, kršćanski i muslimanski mislioci. U ovome smislu bibliozofija postoji već tisućljećima.

HRVOJE JURIĆ¹, IGOR ETEROVIĆ²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*

² *Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci*

Lingua vitae:

ideja jedne biblioteke i mogućnosti njezina ostvarenja

U ovom izlaganju autori će predstaviti ideju pokretanja jedne biblioteke, odnosno jednog izdavačkoga niza u kojemu bi se kontinuirano objavljivali hrvatski prijevodi bioetički relevantnih znanstvenih i znanstvenopopularnih djela. Motivacija je činjenica da je još uvijek relativno malo takvih djela, čak i onih koje bismo mogli nazvati »bioetičkim klasicima«. Biblioteka koju smo nazvali *Lingua vitae* trebala bi to, u dugoročnoj perspektivi, mijenjati i promijeniti, a preliminarni popis djela koja bismo željeli objaviti obuhvaća stotinjak naslova. Unutar tog izdavačkog niza objavljivale bi se knjige koje bi, bilo same po sebi ili kao cjelina, reprezentirale koncept *integrativne bioetike*, koji podrazumijeva interdisciplinarnost i pluriperspektivnost, kao i široki obuhvat bioetičkih tema. Ovom ćemo prilikom iznijeti načela kojih smo se u koncipiranju bioetike držali te tipologiju planiranih djela. Budući da se ideja tek nedavno rodila i njezini se »roditelji« još uvijek nisu bavili »postnatalnom skrbi«, u izlaganju će samo biti naznačene neke mogućnosti njezina ostvarenja, a raznim tehničkim aspektima autori će se intenzivnije baviti u skoroj budućnosti.

MIRELA KARAHASANOVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli

Platonova kritika *pisanog logosa* kao artificijelnog *modela* memorije

Prema Platonu, filozofska diskusija koja *emanira* iz duše kao staništa internalizovanog znanja koje se kroz *živi logos* osvještava i koje posjeduje potencijal samoodbrane je značajnija od čitanja filozofskih knjiga. *Pisani logos* je podsjetnik na istinu, a ne prirodna memorija (ἀνάμνησις). *Pisani logos* dovodi do zaborava *živog logosa* u duši, pasivnosti i nekritičnosti mišljenja, dok usvajanje mnoštva pisanih sadržaja proizvodi privid mudrosti. Platon kritikuje *pisani logos* iz dva razloga. Prvi je bojazan da se filozofija svede na puku reprodukciju teksta bez unutarnjeg angažmana mišljenja, što je ključno za istinsko filozofiranje. Drugo je bojazan da se filozofija zloupotrijebi u manipulativne svrhe, što je Platon prepoznao kroz praksu retorike u Atini.

MARINA KATINIĆ PLEIĆ

XV. gimnazija, Zagreb

Zašto nisu pisali?

Sraz usmene i pisane kulture

Sokrat nije pisao jer knjiga neće odgovoriti kad je se pita. Isus je pisao po pijesku, ali nije po pergameni, a tvrdio je da »nijedan potezić Zakona neće proći«. Ni Buda nije pisao; literatura hinayana-budizma počinje izvještaje o Budinu učenju riječima »Tako sam čuo...«. U logosnoj povijesti vjera u slušanje i dijalog suprotstavlja se vjeri u zapisivanje. Pisanjem se tekst fiksira, biva otpornim na variranje prenositelja-kazivača. S druge strane, u usmenoj kulturi pamte se tekstovi homerske duljine. Danas, u digitalnome multiverzumu, tekst više nije ni u pamćenju ni u knjizi nego pulsira u neizvjesnosti, zadržavajući se tek na trenutak u bljesku nečije pozornosti, pod stalnom prijetnjom da bude ignoriran ili zaboravljen. Kao što istraživanja pokazuju, čitanje s papira dublje ponire u tekst no čitanje s ekrana. Pitanje – pisati ili razgovarati, pisati u knjigama i časopisima ili na mreži – ostaje otvoreno.

IVICA KELAM¹, DARIJA RUPČIĆ KELAM²

¹ Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti / Kineziološki fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

² Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Ekranizacija književnih djela u podučavanju filozofije odgoja na primjeru filma *Iskupljenje u Shawshanku*

U kontekstu filozofije odgoja, u izlaganju ćemo analizirati ekranizaciju novele Stephena Kinga *Rita Hayworth i iskupljenje u Shawshanku*, koja je, prema mišljenju mnogih ljubitelja filma, pretočena u najbolji film svih vremena *Iskupljenje u Shawshanku*. Izdvojit ćemo i analizirati temeljni motiv filma, glavne likove, problematiku obrađenu u filmu te temeljne filozofske pojmove koji se očituju u filmu. Znamo da filmska umjetnost u današnje vrijeme često ima veći utjecaj na ljude (posebice mlade) u odnosu na književna djela u kontekstu formiranja ličnosti, stavova i načina razmišljanja. Imajući upravo to u vidu, u izlaganju ćemo analizirati prednosti i nedostatke ekranizacije književnih djela na primjeru navedenog filma te ukazati na mogućnosti upotrebe ekraniziranih književnih djela u podučavanju filozofije na fakultetima.

ANA KLASNIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (studentica)

Filozofska pitanja u knjigama znanstvene fantastike

Od naših ljudskih početaka, oduvijek smo bili skloni postavljanju pitanja, a isto tako i stvaranju kreativnih odgovora i objašnjenja. Razvojem tehnike i tehnologije došli smo do mnogih otkrića, no otkad smo se »uspravili« do dana današnjeg, muče nas ista pitanja – što je to što nam budućnost sprema, što će biti s nama, kako poboljšati našu tehniku, itd.? Takvo promišljanje pojavljuje se i u znanstvenoj fantastici, kao spoju ljudske kreativnosti, znatiželje i spekulacije, u žudnji koju se ozbiljuje dočaravanjem vlastite vizije o budućnosti i mogućnostima znanosti u knjigama i drugim radovima. U ovome izlaganju bavit ću se filozofskim pitanjima koja se postavljaju u znanstvenofantastičnim djelima, proučavajući ih na primjerima tekstova iz časopisa *Sirius* te knjiga Arthura C. Clarkea, Rogera Zelaznyja i Isaaca Asimova.

**LIDIJA KNORR¹, HRVOJE JURIĆ¹,
LUKA PERUŠIĆ¹, JAN DEFRANČESKI²**

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*

² *Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu*

Epidemija knjiga o pandemiji koronavirusa: kratkotrajni incident ili dugotrajni trend?

U ovom ćemo izlaganju prezentirati i komentirati dio rezultata znanstvenog istraživanja koje se pod naslovom »Sistematizacija, analiza, interpretacija i kritika osvrta na pandemiju koronavirusa u hrvatskoj humanističkoznanstvenoj i društvenoznanstvenoj literaturi« provodi na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu tijekom 2022. godine. Primarna je svrha ovog projekta prikupiti i popisati sve znanstvene knjige i znanstvene članke (u područjima humanističkih i društvenih znanosti) o problematici pandemije koronavirusa, koji su od 2020. do 2022. godine objavljeni u Hrvatskoj, tj. kod hrvatskih izdavača i u hrvatskim časopisima, a zatim te radove sistematizirati prema njihovu disciplinarno-metodološkom pristupu i drugim karakteristikama te, u trećem koraku, provesti analizu, interpretaciju i kritiku tih radova, iznoseći odgovarajuće sumirajuće i generalizirajuće zaključke. Ovom ćemo se prilikom usredotočiti na humanističkoznanstvene i društvenoznanstvene knjige (monografije i zbornike) autora/autorica i urednika/urednica iz Hrvatske, a u svrhu usporedbe, u obzir će se uzeti i prijevodi knjiga inozemnih autora/autorica na hrvatski jezik.

MARIJANA KOLEDNJAK¹, IVANA GRABAR²

¹ *Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu*

² *Sveučilište Sjever, Koprivnica/Varaždin*

Može li čitanje generirati razboritog građanina?

Vrijednost čitanja književnih djela predmet je dugogodišnjih rasprava i interesa mnogih znanosti. S jedne strane, tvrdi se kako uranjanje u živote izmišljenih likova ne pruža ništa više od varljive iluzije stvarnih koristi za pojedinca. S druge strane, tvrdi se kako je najvažniji »bonus« koji se postiže čitanjem knjiga onaj imaginacije. Proučavanje književnosti, prema nekima, proširuje ljudsku sposobnost suosjećanja s drugim ljudskim bićima, poboljšava sposobnost pojedinca da vidi i zamisli ljudsku kompleksnost te da širi intelektualne horizonte povećavajući moć posrednog iskustva života. Treba li književnost biti »hranljiva« jer proširuje ljudsku empatiju utječući na razvijanje ljudske moralne imaginacije? Može li pojedinac posredstvom književnosti živjeti više od jednog života kroz vremena, na geografskim lokacijama i društvenim stvarnostima na kojima nije osobno živio? Poboljšava li doista čitanje socijalnu inteligenciju i empatiju? Postoji li formativna moralna vrijednost književnosti, odnosno knjiga kao takvih?

DENIS KOS

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Knjiga u djelu Jesseja H. Shere

Izlaganje će analizirati temeljna djela američkog knjižničara i teoretičara bibliotekarstva Jesseja H. Shere, oca suvremenog bibliotekarstva, s ciljem prikaza Sherine koncepcije knjige. Sherina koncepcija knjige interesantna je u kontekstu njegova pionirskog rada u području socijalne epistemologije, ali i nastojanju razvoja knjižničarstva kao društveno-znanstvene discipline. Iako je Sherin rad u području prepoznatljiv kao znanstveni klasik po humanističkom i sociološkom pristupu knjižničarstvu i informacijskim znanostima, na hrvatskome jeziku postoji vrlo malo znanstvenih i stručnih radova koji ga fokusirano predstavljaju i analiziraju.

MARKO KOS

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Što čitaju, a što pišu filozofi?

Rasprava o ideološkoj komponenti informacije

Hrvatski filozof Lino Veljak objavio je 1985. godine u časopisu *Filozofska istraživanja* članak »Služe li filozofi ‘zlog gospodara’«, koji je, osim pobrojavanja filozofskih grijeha dvadesetog stoljeća, ukazao na sklonost filozofa ideološkom učitavanju vlastitih filozofijskih teza u postojeće društveno-političke prilike. U izlaganju se nastoje razmotriti knjige s filozofskim, ali i ideološkim komponentama, koje su pronašle svoj put u filozofsku svakodnevicu. Glavnoj raspravi bit će pridružena rasprava o naravi filozofije u knjizi te drugim medijima, kao i način na koji se u njima tretira informacija.

GORAN KRAPIĆ

*Gimnazija Andrije Mohorovičića, Rijeka /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorand)*

Poezija Danijela Dragojevića na satima Filozofije

Na satima Hrvatskoga jezika tijekom srednjoškolskoga programa moguće je s učenicima problematizirati važnost knjige kao medija na primjeru brojnih književnih djela (od Bradburyjeva romana *Fahrenheit 451* do Pavličićevih *Koraljnih vrata*). U četvrtome razredu gimnazija status knjige može biti razmatran i na satima Filozofije. Književnim sadržajima moguće je pristupiti u okviru domene o stvaralaštvu i umjetnosti. Poezija Danijela Dragojevića pritom bi učenicima mogla biti izrazito zanimljiva. Naime, riječ je o autoru vrijednih i teško dostupnih pjesničkih zbirki (npr. *Kornjača i drugi predjeli*) te postoji nsvaki-dašnje slaganje većega broja čitatelja i struke o kvaliteti njegova rada (npr. rasprodana izdanja i tekstovi Pavla Pavličića, Tee Benčić Rimay ili Branislava Oblučara). Čest motiv knjige u njegovim pjesmama (npr. »Dani«, »Radost« ili »Bookmark«) može zainteresirati učenike za brojna filozofska pitanja, a teža dostupnost i značaj mogu biti poticajni za razmišljanje o tome koliko cijenimo knjigu i književna djela.

TOMISLAV KRZGAR

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Život između vinila i knjige

Skica za portret Vice Vukova

Malo je ili je barem nedovoljno poznato da je istaknuti hrvatski pjevač Vice Vukov (Šibenik, 1936. – Zagreb, 2008.) ujedno bio aktivan akademski radnik, filozof i talijanist te pisac, feljtonist i suradnik brojnih novina i drugih glasila. Ovo će se izlaganje usredotočiti na prikaz Vukovljeve misli, uz brojne članke razasute po novinama, a posebno se okrećemo sadržaju triju Vukovljevih knjiga: *Pogled iza ogledala* (Zagreb, 1999.), *Tvoja zemlja. Sjećanja na 1971.* (Zagreb, 2003.) i *Moji pariški zapisi* (Zagreb, 2006.), u kojima se Vukov otkriva kao suptilan pisac i ozbiljan mislilac u čijem prikazu velike i važne političke i društvene teme dobivaju misaoni i stilski sjaj. Kao središnju temu ovih djela možemo izdvojiti problem individue, intelektualca, aktivnog građanina koji nastoji oko izgradnje humanijeg društva i boljeg svijeta za sve. Nema dvojbe da i u ovim stvarima možemo učiti od Vice Vukova, a tomu je posvećeno i ovo izlaganje.

MAJA LASIĆ

*Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti,
Sveučilište u Mostaru*

Aksiološka analiza interpretacija umjetničkih tekstova

Interpretacije umjetničkih tekstova ne podrazumijevaju suglasnost u tumačenju, odnosno u njihovu razumijevanju. Svaki čitalac, od običnog do stručnog, vlastiti je doživljajni i misaoni postupak. Specifičnost analize i tumačenja umjetničkih tekstova posljedica je diferencijalnih obilježja u odnosu na sve ostale tekstove. Koliko znanost o književnosti utječe na iskonski doživljaj umjetnosti (umanjuje ga ili potkrepljuje) pojasnit će suprotstavljanje različitih teorija interpretativnosti.

LUCIJA LEVENTIĆ, MARTINA IVANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorandice)

Fenomen razumijevanja i iskustvo čitanja teksta

Iskustvo čitanja teksta upućuje na problematiku razumijevanja i tumačenja teksta. Odnos čitatelja i djela, a time i samog autora, postavlja pitanje nužnih elemenata za razumijevanje teksta i mogućnosti dokučivosti teksta uopće. U pogledu filozofske hermeneutike, čitatelj tumačenjem teksta nosi zahtjev za obuhvaćanjem »tekstualne istinitosti«, a nakana spoznavanja takve istine nosi sa sobom i zahtjev za razumijevanjem. Zahtjev za razumijevanjem utvrđuje se nastojanjem rekonstrukcije autorske istinitosti također uz misao (su)djelovanja čitateljeve istine. Fenomen razumijevanja filozofske hermeneutike načelno se iskazuje odnosom cjeline i dijelova kako samog teksta, tako i njegove povijesnosti, te se stoga i odnošenje istine djela i autora, ali i uloga one čitateljeve istine, mogu problematizirati uz takvo temeljno hermeneutičko načelo. Prema tome, hermeneutika nastoji rasvijetliti razumijevanje istine pisane riječi kao primarnog nositelja spoznaje duhovnih znanosti.

JOSIP MAJSEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (student)

Možemo li i dalje razumjeti filozofsku literaturu u digitaliziranom svijetu?

Proučavanje je tekstova tijekom povijesti karakterizirala povučenošću u osobne odaje, gdje bi filozof bio okružen knjigama i posve fokusiran na čitanje i iščitavanje. S pojavom interneta, počele su se događati promjene u strukturi mozga uzrokovane internetom kao izuzetno dinamičnim medijem u kojem je naša pažnja razasuta na mnoštvo strana. Polazeći od autora, kao što je Nicholas Carr, koji su promatrali kako digitalna tehnologija utječe na našu mogućnost koncentracije i analitičkog mišljenja, u ovom ću izlaganju izložiti koje su implikacije digitalizacije na sposobnost ljudi da adekvatno čitaju i promišljaju filozofsku literaturu te jesu li posljedice digitalizacije takve da je sve teže novijim generacijama filozofski promišljati preddigitalnu literaturu, pisanu u drugačijem vremenu i za osobe koje su imale dovoljno dokolice i mira da se kontinuirano posvete iščitavanju tekstova.

DAVID MARTIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Informacija na tečajnoj listi – vrijednost (i cijena?) znanja

Iako se ne nalazi na tečajnoj listi kao novčana valuta, kao resurs (pravovremena i istinita) informacija sadrži moć mijenjanja toka ljudske povijesti. Kod pripadnikā naših predaka, *homo habilisa* i *homo erectusa*, određeni oblik komunikacije bio je od važnosti za sāmo preživljavanje vrste. Brzim skokom, gledajući iz perspektive svijeta koji nastanjujemo, pojavom *homo sapiensa* razvili su se različiti načini komunikacije među kojima su govor i pismo najvažniji. Civilizacije i carstva rasli su i propadali, o čemu imamo pisane dokaze onih koji su bili pismeni. Gutenbergovim izumom tiskarskog stroja te otvaranjem većeg broja akademija, sveučilišta i škola u renesansi, informacija u pisanom obliku (tj. knjiga) postepeno je približila pismenost široj populaciji i time dostupnost informacija prestaje biti privilegij i stvar klasnog statusa. Moderno doba izrodilo je novi način komunikacije, koji ne briše knjigu iz uporabe, već ju nadopunjuje. Internet i digitalni svijet otvorili su branu dostupnosti informacija. Fokus je ovog rada upravo na toj »poplavi« informacija i njihovoj vrijednosti te na pitanju kakve (potencijalne) posljedice za društvo i ljudsku povijest to ima.

IGOR MARTINJAK

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Filozofijski komentar kao forma pisane znanstvene komunikacije

Pored standardnih formi pisane znanstvene komunikacije, poput monografija, članaka u časopisima, poglavlja u zbornicima i sl., danas se gdjekad javlja i komentar kao forma. Filozofijske komentare, uglavnom, ne vidamo kao samostalne forme pisane znanstvene komunikacije, već kao popratne materijale uz prijevode klasičnih djela, posebice onih pisanih na latinskom i grčkom jeziku. Sama je forma nastala u doba antike te je i u to vrijeme predstavljala specifični žanr s gotovo pa i kanonski zadanim zadaćama. Međutim, za razliku od epa ili dijaloga, koji se danas ne smatraju ozbiljnim formama znanstvene komunikacije, komentar je kao forma preživio. U ovom izlaganju nastojim rasvijetliti svrhu komentiranja, odnosno ulogu komentatora te ukazati na razloge zašto se jedna toliko stara forma pisane znanstvene komunikacije uspjela održati do današnjih dana.

DOMINIK MIKIĆ

FernUniversität in Hagen / Sveučilište u Zagrebu (student)

O natjecanju između knjižnog znanja i neposrednog iskustva

1981. godine Hans Blumenberg je u svojoj knjizi *Čitljivost svijeta (Die Lesbarkeit der Welt)* uočio konkurenciju između knjiga i mehaniziranoga svijeta. Dok se tijekom svijeta odmotavao prateći Bibliju poput svitka papirusa, tehnološke promjene zbacile su knjigu s prijestolja. Znanje o knjigama prebačeno je u knjižnice gdje, čini se, trune. Blumenberg je u to vrijeme, međutim, prepoznao da je knjiga medij znanja bez izbjegavanja. 41 godinu kasnije može se postaviti pitanje: ostaju li knjige doista nezaobilazne kao medij znanja? U doba interneta knjige se čine presporima, krutima i nefleksibilnima u usporedbi s brzinom kojom se razvijaju *online*-sadržaji. Ili je drugačije? Kako bi Blumenberg gledao na razvoj događaja u posljednjih nekoliko desetljeća? Kako bi knjiga mogla nastaviti trijumfirati nad tehnološkim svijetom? To su pitanja koja zaslužuju jasan odgovor.

DUŠAN MILENKOVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

Šta čini knjigu estetičkom?

Estetika u romanu *Doktor Faustus*

Doktor Faustus Thomasa Manna predstavlja roman o životu fiktivnog kompozitora Adriana Leverkühna, stvaraoca klasične muzike bliske dodekafoniji Arnolda Schönberga. Ovaj složeni roman, pisan pod neposrednim uticajem Theodora Adorna, sadrži i estetičku polemiku o tome koja su izražajna sredstva na raspolaganju kompozitoru toga doba, da li muzika odražava društvo i da li mora biti pristupačna slušaocu kome se obraća. U izlaganju bih razmotrio da li se ova knjiga može smatrati estetičkom literaturom, tematizovati kao samostalna koncepcija i tumačiti nezavisno od teorijskog uobličenja sličnih stavova u Adornovoj *Filozofiji nove muzike*. Da li postoje izvesne prednosti u Mannovom izlaganju estetičkih problema u književnoj formi? Potrebno je razmotriti i to da li ta forma predstavlja odgovarajuće tlo za iznošenje teorijske argumentacije i da li radnja ovog romana sugerise Mannov odgovor na te estetičke probleme. Ova polemika otvara i šire pitanje o tome da li estetika može biti inkluzivnija i obuhvatiti i tekstualne forme koje ne slede konvencionalne metodološke obrasce u filozofiji.

PREDRAG MILIDRAG

Institut društvenih nauka, Beograd

O biskupima i filozofiji: ko je osuđen 1277?

Dana 7. marta 1277. pariski biskup, Étienne Tempier, objavio je osudu 219 stavova koji su se odnosili na širok spektar pre svega filozofskih problema. Tempierova osuda nije bila prva u XIII veku, ali je imala najdalekosežniji uticaj i danas se smatra za ključan događaj u intelektualnoj istoriji Evrope srednjeg veka. Pa ipak, osuda ne pominje nijedno ime. U prpratnom pismu Tempier navodi da se osuda odnosi na stavove nekih (*studentes*) s Fakulteta veština. Bez sumnje, Siger iz Brabanta i Boetije iz Dačije bili su meta, ali da li je i Toma Akvinski bio jedna od njih? Da li je Tempier bio pokrenuo poseban proces, protiv Akvinca, nezavisno od pomenute osude i nezavisno od procesa protiv Egidija Rimskog (Aegidius Romanus)? Koje su posledice proizvele osude filozofske misli?

PAŠKO MUŽIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorand)

Knjiga kao oblikotvorno oruđe filozofije

Cilj je izlaganja prikazati neraskidivu vezu čovjekova mišljenja i svijesti kao biti filozofije i knjige kao tehnike, tehnologije i medija kojim se određeno mišljenje ispoljava. Misao »medij jest poruka« Marshalla McLuhana upravo nam želi pokazati u bitnom smislu ovisnost mišljenja o tehnici i tehnologiji jer ono je uvelike oblikovano njima. Time se postavljaju i pitanja o biti same tehnike i tehnologije te pitanje o tome do koje razine možemo o njima govoriti kao o »primaljama« mišljenja, pa i same filozofije. Kroz izabrana djela Marshalla McLuhana, Martina Heideggera i drugih autora nastojat će se sagledati odnos knjige kao tehnologije i mišljenja kao biti filozofije.

Knjige izlječenja: filozofijom do zdravlja

Pojam liječenja ili izlječenja u medicini vežemo uz lijekove, u psihologiji i psihoterapiji uz odnos osobe i terapeuta, a u religiji uz odnos čovjeka i Boga. No, od pojave medicine u antici, poznato je da zdravlje uključuje tijelo, um i dušu. Tako danas govorimo o zdravlju tijela, o mentalnom zdravlju i o duhovnom zdravlju. Liječnici, psihijatri i defektolozi, psiholozi, psihoterapeuti i dušobrižnici traže načine izlječenja tijela, uma i duše. No tom nizu treba pribrojati i filozofe, koji mogu liječiti riječju, odnosno knjigama. Djela Aristotela, Aurelija Augustina, Avicene, Boetija, Karla Jaspersa, Ludwiga Wittgensteina, Viktora Frankla i Pierrea Hadota, pisana u različitim povijesnim razdobljima, upućuju na (a) filozofsku osnovu medicine, psihologije, psihoterapije i dušobrižništva; (b) na značaj fizičkog, filozofskog i religijskog za zdravlje; te (c) na terapeutsku funkciju medicine, filozofije i religije. Naime, za zdravlje je nužno osobi pristupiti cjelovito, s medicinskog, filozofskog i religijskog aspekta. U ovom radu izdvajamo tri filozofa iz različitih kultura i razdoblja, Aristotela, Augustina i Avicenu, koji su isticali terapeutsku funkciju filozofije, te su njihova djela čitateljima postala put iscjeljenja duše, pa se, skupa s Aviceninim djelom istoga naslova, mogu nazvati *knjigama izlječenja*.

KARLA NJEGRIC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorandica)

Nietzsche između redaka

Friedrich Nietzsche jedan je od onih filozofa koji bude interes i biva izvor mnogih rasprava i polemika. Nietzsche nije odvojen od svoje misli; štoviše, njegova cjelovita filozofija snažan je izričaj njegove vlastite čežnje za ostvarenjem pojedinca. No kako i na koji način susresti i upoznati, razlomiti i spoznati njegovu iskonsku misao? U svojim djelima Nietzsche progovara specifičnim jezikom prožetim osobnošću, metaforičnošću, slikovitošću, te vrlo često biva potrebno kroz to bogatstvo njegovih iskaza ići polako i sustavno kako se ne bi došlo do krivih i nepotpunih tumačenja. Ovim radom želi se ukazati na bogatu ostavštinu originalnih spisa kroz koja se ima mogućnost upoznati lik i djelo njihova autora. Uz to je, također, želja ukazati na opasnost i mogućnost čitanja između redaka kako bi se napisano prilagodilo potrebama vremena i povijesnih okolnosti. Kao posljednje, i ne manje bitno, želja je i postaviti pitanje koliko jedan filozofski opus poput Nietzscheova može doprinijeti razvoju pojedinca i društva u današnjem vremenu.

ENA PAVIČIĆ

Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru (doktorandica)

Jezične igre kao poticaj za filozofsko promišljanje

Funkciju jezika ne smijemo reducirati samo na reprodukciju. Funkcija je jezika produktivna jer ne samo da posreduje između čovjeka i stvarnosti nego i omogućava produkciju stvarnosti. Wittgenstein je bio prvi filozof koji se koristio pojmom *jezične igre*, a time je htio istaknuti upravo djelatnu dimenziju jezika. Jezične igre definira kao jednostavniji oblik uporabe znakova od onog u svakodnevnoj upotrebi te ih uspoređuje s načinom na koji djeca počinju upotrebljavati jezik. Kada je riječ o filozofiji, Wittgenstein smatra da filozofija ne izvodi zaključke, niti objašnjava, već se bavi samo opisivanjem. Možemo li zaista smatrati da filozofija ne donosi nikakve nove spoznaje? Jesu li jezične igre dobra podloga za filozofska promišljanja? Možemo li jezično dovoljno dobro izraziti ono što promišljamo? Ovo su neka pitanja na koja će ovo izlaganje pokušati dati odgovor.

JOSIP PERIŠA¹, ANA DARIA BOKAN²

¹ *Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu*

² *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (studentica)*

Predstavljanje studentskog projekta »USF-knjižnica«

»USF-knjižnica« je projekt Udruženja studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, jedne od najstarijih studentskih udruga iz društveno-humanističkog područja na Sveučilištu u Zagrebu. »USF-knjižnica« inovativan je projekt nastao 2021. godine s namjerom da se stvori mehanizam nabavke knjiga, odnosno filozofske literature, primarno prema potrebi silabā obveznih predmeta na studiju filozofije na Odsjeku za filozofiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta, a potom prema potrebama izbornih kolegija te ostalim potrebama i željama studenata i profesora. S obzirom na rijetkost i tešku dostupnost filozofske literature u knjižnicama Filozofskog fakulteta, Fakulteta hrvatskih studija, Fakulteta filozofije i religijskih znanosti i Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Hrvatskog katoličkog sveučilišta, kao i u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te Knjižnicama Grada Zagreba, cilj je studentskog projekta »USF-knjižnica« pomoći studentima Filozofskog fakulteta u Zagrebu i drugih fakulteta na kojima se izvodi studij filozofije u pronalaženju, čitanju i studiranju filozofskih tekstova u svrhu pripreme ispitā i šireg obrazovanja.

TATIJANA PETRIĆ

Sveučilište u Zagrebu

Digitalni jaz – digitalizacija – umreženo društvo: gdje su tu knjižnice?

Razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija uključuje pojavu interneta i mrežnih stranica, kao i objavljivanje građe na elektroničkim medijima, tako da korisnici mijenjaju svoja očekivanja u pogledu knjižničnih usluga i aktivnosti. U izlaganju će se razmotriti digitalizacija i nastali proces: digitalni jaz u umreženom društvu. Digitalni jaz spominje teoretičar knjižničarstva Michael Gorman (2000.), u kontekstu nedostatka tehničke opreme i infrastrukture koja omogućuje pristup, te se stoga stvara nejednakost. Međutim, daljnja istraživanja sociologa, politologa i drugih definiraju društvene kategorije koje su u opasnosti od digitalnog jaza. Na primjeru knjižnica Republike Hrvatske i zakonodavnog okvira prikazat ćemo poziciju tiskane knjige i e-knjige, kao i pojam intelektualnog vlasništva u umreženom društvu. Navedeni zakoni ukazat će nam na to gdje je mjesto knjižnica u umreženom društvu i na koji način one mogu smanjiti digitalni jaz.

DANKO PLEVNIK

Karlovac

Filozofija čitanja

Od svojih prvih početaka knjiga je bila domena teologije, što je bilo uvjetovano ograničenošću pismenosti na vjerske dužnosnike. Tek nakon pojave tiskarstva knjiga je postala žarište filozofskog promišljanja, pa su se od 17. stoljeća filozofi počeli intenzivno baviti filozofijom i ontologijom knjige koja je za njih trebala biti ogledalo svijeta i svemira. U tome su se posebno isticali Descartes, Bayle, Leibniz i Spinoza. Ta se problematizacija nastavila do 20. stoljeća kada su Deleuze i Guattari reflektirali o rizom-knjizi, a Foucault i Habermas o njenim spoznajnim granicama. Filozofijom čitanja bavili su se Descartes, Bacon, Hume i Hobbes, a u novije doba Steiner, Piper i Young. Za razliku od filozofije knjige, koja je tangirala samo one koji su se njome zanimali, filozofija čitanja aspirirala je ponuditi metodologiju koja bi imala važiti za sve. Međutim, iako je to također bilo iskustvo vrijedno pažnje, ostalo je relevantno uglavnom unutar filozofije pojedinog filozofa jer se pokazalo nemogućim da ista filozofija čitanja može odgovoriti na sve potrebe, sposobnosti i ciljeve različitih čitalaca.

STJEPAN RADIĆ, SUZANA MASLAČ

*Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu,
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*

Je li u knjigama već sve viđeno?

Imitatio u tkanju teksta

Već je dvije tisuće godina prije Krista jedan egipatski pisar na pločici zapisao: *Nema se više o čemu pisati, sve je već zapisano* (K. Nemeč). Time je ovaj pisar postao prvi postmodernist. Što i kako pisati nakon Dantea, Dostojevskog, Brechta, Platona, Aristotela, Tome, Nietzschea? Jesu li filozofija i umjetnost iscrpljene, kako je to ustvrdio J. Barth s obzirom na književnost? Jesu li od nas nasumično nabrojani klasici u pisanoj riječi bili izvanredno originalni ili, pak, i oni svjedoče trajnu danost književnosti i filozofije, a to je *oponašanje* ili, suvremenim rječnikom, *referiranje* na druge? Predavanje ima cilj ukazati upravo na svojevrsnu nužnost fenomena *imitatio* u stvaranju teksta, pri čemu se misli na ideje koje su već dane. U predavanju će se također dotaknuti djelo D. Oraić Tolić *Citatnost u književnosti, umjetnosti i kulturi*, koje na osobit način ukazuje na netom rečeno: citiranje je suvremeni oblik prizivanja drugih u vlastiti (znanstveni) tekst.

NEVIA RAOS¹, DINA DOBROSAVLJEVIĆ²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*

² *Osnovna škola Malešnica, Zagreb*

***Pinocchio* od slikovnica i lektire do filma**

Prilog pedagogijama čitanja dječjega književnog klasika

Rad iznosi razmatranja i iskustva knjižničara i nastavnika vezana uz bezvremenski talijanski dječji klasik *Pinocchio* Carla Collodija. Collodijeva fantastična priča kompleksne tematike i simbolike, koja govori o preobrazbi drvenog lutka u dječaka, već stoljeće i pol prati naraštaje na njihovu putu odrastanja i stjecanja književnog, umjetničkog i životnog iskustva. Rad je prilog pedagogijama čitanja *Pinocchija* u predškolskom uzrastu putem preradbi u slikovnicama, kad se djeca prvi put susreću s ovim književnim djelom, te metodičkoj obradi lektirnog naslova u drugom razredu osnovne škole. No *Pinocchio* je i cjeloživotno i transgeneracijsko štivo, čija se interpretacija ne iscrpljuje u obrazovnom kontekstu, te se ovaj rad osvrće i na neke od recentnih filmskih preradbi koje se u većoj ili manjoj mjeri odmiču od Collodijeva izvornika jer su naglašeno izraz pojedinih umjetničkih poetika i estetskih pristupa, ili zato što Pinocchijevu priču nastoje ispriopovijedati angažirano, približavajući je aktualnim društvenim preokupacijama.

FRANJO SOKOLIĆ

Zagreb

Bibliozofija – filozofija kojih knjiga?

U povijesti su se civilizacije širile pozivajući se na neke knjige: Bibliju, Kur'an... Oni koji osvajaju u ime religije u drugoj ruci drže mač i svoje ideje nameću silom, a ne argumentima. Današnja se znanstveno-tehnička civilizacija ne poziva na knjige Galileija, Newtona, Darwina, Einsteina, nego na njihove ideje i način razmišljanja. Nisu knjige izvor novih saznanja, kao što to misle vjernici, već je to promatranje i ispitivanje svijeta. Samo proučavanjem činjenica možemo doći do novih spoznaja. Iskustvo je mjerilo istinitosti svih tvrdnji. Oni koji se pozivaju na knjige kao izvor znanja obično ne misle na *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* ili *On the Origin of Species*, nego na Bibliju ili Kur'an.

GORAN SUNAJKO

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Francuska *Enciklopedija*: trijumf razuma i propast uma

Enciklopedija je oduvijek označavala općost koja sjedinjuje posebnosti, a znanje koje je posredovala bilo je izraz cjelovitosti duha (uma). Grčki izvor pojma enciklopedije *ἐγκύκλιος* (poslije u lat. inačici *encyclica*) označavao je kružnost (cjelovitost) znanja koje je opće, neuvjetovano posebnim, odnosno pojedinačnim, a u Plutarha je *ἐγκύκλιος παιδεία* sugeriralo opću naobraženost. Francuska *Enciklopedija* svjedočila je o filozofijskomu izrazu univerzalnosti. Njezini su protagonisti nazvani enciklopedistima ili filozofima jer donose opće (ono što je zajedničko svim posebnim znanjima), a 18. stoljeće filozofskim (*siècle philosophique*). Ubrzo se pod egidom racionalizma izrodila njezina opreka – razumu dohvatljivo, od cjeline odijeljeno i u pojedinačnost pretvoreno rezoniranje. Od »stručnjaka za opće« filozof je postupno postajao »stručnjak za posebno«. Stoga svjedočimo njegovu nestanku, a susrećemo »filozofa« koji legitimnim smatra odazvati se samo još zovu posebnih pitanja – specijalizanta u estetici, etici, logici, političkoj filozofiji, filozofiji roda i drugim filozofijskim disciplinama.

FILIP MARTIN SVIBOVEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorand)

Knjiga kao ideja u misli Nikolaja Berdjajeva

U filozofiji Nikolaja Berdjajeva ideja i s njome povezana tema ima posebno mjesto u stvaranju književnoga djela. Do stvaranja ideja dolazi spontano, što je dio struje svijesti, te ideja može biti tema književnoga djela. O tome svjedoče knjige Nikolaja Aleksandroviča koje je on često nazivao idejno-tematski, na primjer: *Smisao povijesti*, *Sudbina čovjeka u suvremenom svijetu*, *Novo srednjovjekovlje*, *Ruska ideja*, *Nova religijska svijest i društvena realnost*, *Ja i svijet objekata*, *Pogled na svijet F. M. Dostojevskog*, *Samospoznaja* itd. Sami naslovi njegovih knjiga već progovaraju o namjeri autora djela da razradi i prenese čitatelju specifičnu ideju kao temu koja stoji u odnosu s većom problematskom cjelinom. Uz to, ruski je autor duboko svjestan pozicije u koju je zapala *knjiga* kao medij stvaralačkoga izražavanja. Za njega je kriza knjige povezana s krizom čovjeka, s raspadanjem njegova kozmosa, s rastankanjem njegove vrijednosti, gdje on gubi oslonac s obzirom na ono ljudsko. Zbog toga poseban naglasak treba staviti na ulogu knjige kao idejne vrijednosti i kao medija koji čovjeka mora oblikovati odgojno-obrazovno, kako bi očuvao ono ljudsko i svijetu kreativno dao nešto novo.

IVAN ŠANJUG

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorand)

Rancièreovo tumačenje čovjeka kao literarnog bića

Za Jacquesa Rancièrea čovjek je političko biće jer je literarno biće koje se snagom riječi odvraća od svog »prirodnog« odredišta. Reflektirajući Aristotela, Rancière stoga pripisuje odlučujuću ulogu »literarnom« u procesima političke subjektivacije. Ta se uloga temelji na nedostatku legitimnog nadzora u tumačenju književnih iskaza, što je tvrdnja koju Rancière povezuje s Platonovom karakterizacijom pisanog jezika u *Fedru*. Prema Platonu, pisana je riječ »siročè« kojemu nedostaje »otac« u obliku ovlaštenog govornika, koji može osigurati da se značenje njegovih riječi uvijek ispravno razumije. Stoga pisana riječ ima demokratski element te, kao takva, omogućuje potkopavanje uređene, hijerarhijske strukture kroz višestruka značenja koja se mogu generirati u umovima čitatelja. Literarnost je i preduvjet i učinak cirkulacije tiskanih tekstova te je svojstvena svakom jeziku. Sposobnost prisvajanja određenog diskursa i njegovo emancipacijsko preoznačavanje zajednička su potencijalnost iskustva – individualnog i kolektivnog.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ¹, IGOR ETEROVIĆ²

¹ *Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu*

² *Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci*

Hrvatsko filozofsko društvo kao samozatajni nositelj i pronositelj filozofije knjige i filozofskog izdavaštva od svog osnutka do danas

Radom na bogatoj arhivskoj građi Hrvatskog filozofskog društva, autori su osvijestili činjenicu kontinuirane, uporne i impresivne svijesti o važnosti filozofskog izdavaštva te tradiciji nastojanja Društva oko pripreme različitih izdanja. Autori ovim izlaganjem nastoje upoznati širu javnost s bogatom povijesti izdavaštva Hrvatskog filozofskog društva. S jedne strane, Društvo je pokrenulo nekoliko časopisa od kojih četiri i danas izlaze: *Filozofska istraživanja*, *Synthesis philosophica*, *Metodički ogleđi* te *In medias res*. S druge strane stoji impresivna knjižna produkcija u kojoj posebno mjesto ima Biblioteka »Filozofska istraživanja« s više od 150 objavljenih knjiga. Naposljetku, tu je i cijeli niz publikacija koje su izdane samostalno ili u suizdavaštvu s drugim izdavačima (zbornici radova, prigodna izdanja, zbornici sažetaka sa skupova itd.), a koje često ostanu »ispod radara«, čak i uđoj filozofskoj publici, a kamoli široj javnosti. Kako bismo što uspješnije mogli valorizirati ove dragocjene napore, kao prvi korak vidimo potrebu da ih pobrojimo i osvijestimo, što je osnovni cilj ovog izlaganja. Na tome tek možemo trađiti snagu i motivaciju, a možda i već iskušane modele u daljnjoj promociji filozofije knjige i filozofskog izdavaštva.

BERNARD ŠPOLJARIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorand)

Korespondentnost ne-knjiških medija s filozofijskom bîti

Istraživanje povijesti filozofije, u zapadnom kulturno-civilizacijskom krugu, od antike je zasnovano na fonetskom pismovnom sustavu – odnosno alfabetu. Time je ova vizualna prezentacija mišljenja omogućila njegovo očuvanje i prijenos te izgradnju sustava mišljenja, a s kojom je otvorena mogućnost individualnog, društvenog i civilizacijskog napretka. Pri tome knjiga predstavlja dominantan medij komunikacije, istraživanja i poduke u svakom smislu. Već s pojavom fotografije ovo prvenstvo knjige dovodi se u pitanje ili se barem izaziva drugačije poimanje knjige. Pritom se ne smatra kako slikovnost tog »novog« medija predstavlja povratak u »pretpismenost« slikovnog pisma. »Napredniji« mediji, poput pokretne slike i zvučnih zapisa, ovu upitnost produbljuju. Istraživanje ovih odnosa polazi od shvaćanja pojma kao čiste forme mišljenja, nesvodive na osjetilni podražaj, bilo sliku ili riječ.

FULVIO ŠURAN

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište u Puli

Povijest nestalih rukopisa

Postoje knjige koje su potpuno drugačije od ostalih, pa čak i od samog pojma knjige: ne komuniciraju i ne informiraju, već skrivaju, dovode u zabludu, zbunjuju i postavljaju uznemirujuća pitanja. Knjige su to opskurnog sadržaja, knjige pune zagonetnih poruka, knjige pisane nepoznatim ili zaboravljenim pismom, knjige nedostižnih autora. U ovom izlaganju bit će riječ o tipologiji tih knjiga, o nestalim knjigama i o knjigama misterija, s ciljem da se na vidjelo iznesu svjedočanstva koja su, koliko god maštovito izgledala, strogo autentična i dokumentirana. Sve kako bismo se zapitali: jesmo li doista sigurni da smo točno rekonstruirali genealoško stablo znanja?

TANJA TODORVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

**Priča i karakter:
o mnogostrukoj ulozi *mimesis* kod Aristotela i Rikera**

Jedno od suštinskih određenja čoveka prema Aristotelu je to da je on biće jezika (*zoon logon echon*). On će pokazati da ovakvo određenje ne predstavlja samo pasivnu i fiksnu definicija čovekove suštine, već upravo obrnuto, aktivnu ulogu u obrazovanju ljudskog karaktera (*ēthos*), a samim tim i običajnosti u kojoj on dela. Pokazujući mesto tragedije u svojim istraživanjima o umetnosti, Aristotel ispostavlja složeno posredovanje koje postoji između priče, naracije, sa jedne, i karaktera, sa druge strane. U ovom radu želimo da istražimo savremenu recepciju antičkog pojma *mimesis*, konkretno – Rikerovo razotkrivanje mnogostruke uloge koju *mimesis* ima u Aristotelovoj filozofiji. Ističe se da priča i naracija još od najranijih filozofskih refleksija ne ostaju nešto spoljašnje subjektivnosti, već kriju svoju potenciju u unutrašnjim moćima modifikacije ljudskog sveta. Videćemo na koji način pisana i nepisana reč, priča i naracija konstituišu sopstvo, a samim tim onda svet i društvenost koju on onda naknadno kreira.

ANDREJA TOMINAC

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

**Knjiga i obrazovanje učitelja kroz povijest
knjižnice Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu –
Odsjeka u Petrinji**

Temelji formalnog obrazovanja učitelja u Republici Hrvatskoj postavljeni su davne 1874. godine na Drugoj općoj učiteljskoj skupštini u Petrinji, a u zaključcima se, među ostalim, ističe važnost pristupa literaturi učiteljima pripravnicima radi stručnog usavršavanja. U tu svrhu, prema zaključcima, svako je učiteljište trebalo osnovati knjižnicu i čitaonicu. Knjižnica Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Odsjeka u Petrinji ogranak je Središnje knjižnice Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu sa sjedištem u Petrinji i jedna je od najstarijih učiteljskih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Cilj je izlaganja opisati najstariju i noviju povijest knjižnice Učiteljskog fakulteta – Odsjeka u Petrinji te staviti naglasak na važnost knjige u obrazovanju učitelja, bilo da je riječ o tiskanoj ili digitalnoj knjizi.

MAJA VEJIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (doktorandica)

Goodreads, »book aesthetics«, booktube, #reader: u digitalnom dobu, tko je čitatelj i što je knjiga?

U ne tako davnoj prošlosti, početkom 21. stoljeća, slušali smo mnoga »crna proročanstva« o književnosti. Uz sve brojnije mogućnosti jednostavne, pasivne, zabave u obliku TV-a, sve veću popularnost Interneta i video igara, sve dostupnije i »sposobnije« mobilne telefone, činilo se da čitanje postaje zastarjela, bespotrebno zahtjevna aktivnost za koju pada interes i koja će s budućim generacijama izumrijeti, vodeći u propast i cijelu industriju književnosti. Izdavači su bilježili pad prodaje, puristi se zgražali nad konceptom digitalne knjige, a učitelji strahovali za djecu koja se sve lošije izražavaju. Ipak, danas svjedočimo jednom novom valu čitatelja, naročito među mlađim generacijama. Književnost je našla svoje mjesto na internetu, čak se »prelila« iz domene »samo čitanja« i postala dio identiteta, osobne estetike i *lifestylea* mladim čitateljima, možda kao nikada do sada. Cilj je ovog rada istražiti što danas znači biti čitatelj, koliki je utjecaj čitatelja na književnu industriju, što to znači i za pisce i za pisanu riječ te, naposljetku, što uopće mislimo kada kažemo »knjiga«.

DAFNE VIDANEC

Veleučilište »Baltazar«, Zaprešić

Metaforicitet *Sna Ivanjske noći* Williama Shakespearea

Za Shakespeareov je *San Ivanjske noći* – također poznat kao *San ljetne noći* – naš kazališni glumac Vili Matula kazao da je posrijedi Shakespeareovo najteže izvodivo djelo, zato što postoje različite razine odnosa te su sami odnosi među glavnim likovima višestruki, zbog čega ga glumci i ne vole baš izvoditi. *San Ivanjske noći*, promatran filozofski, jest ljubavna priča, metafora međuljudskih odnosa, metafora opčinjenosti zabludivim ljubavnim osjećajem, specifičnim za ljetne, »majske« romantike. Naša je teza da je *San Ivanjske noći par excellence* primjer onoga što Paul Ricœur dohvaća u pojmu mimeze – transcendiranje metafore do točke u kojoj metafora postaje akt, što smo za potrebe ovoga istraživanja nominalno odredili kao metaforicitet koji želimo istražiti služeći se tekstualnim predloškom spomenute Shakespeareove komedije u izdanju Matice hrvatske iz 1970.

MATIJA VIGATO

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Hipertekst u filozofiji

Hipertekst – modularna i nesekvencijalna struktura teksta u digitalnom formatu – pojavio se šezdesetih godina prošloga stoljeća. *World Wide Web*, *Wiki* i interaktivna fikcija samo su neka od otkrića nastalih na temelju tog novog oblika organizacije informacija, a uzbuđenje oko njega nije zaobišlo ni filozofiju. Godine 1993. David A. Kolb izdaje hipertekstualno filozofsko djelo pod naslovom *Socrates in the Labyrinth*, istražujući može li filozofija postojati u nelinearnom mediju. Međutim, unatoč eksperimentima kao što je Kolbov i pored širenja upotrebe hiperteksta u filozofskim leksikonima, trend hipertekstualnih filozofskih djela nije zaživio. Je li razlog tomu vjernost tradiciji, odnosno tehnološka zahtjevnost hiperteksta, ili pak filozofska djela zahtijevaju *linearan argument* (Kolb) i *auru nužnosti* (Hoover)? U ovom izlaganju izložit će se mogućnosti i ograničenja hiperteksta kao oblika filozofskog izraza.

ŽELJKO VUČKOVIĆ

Pedagoški fakultet u Somboru, Univerzitet u Novom Sadu

Hoćemo li se rešiti knjiga?

Kultura knjige i čitanja u eri interneta

Velike smene komunikacionih paradigmi oduvek izazivaju polemike zastupnika starih i novih tehnologija. U Platonovom *Fedru* Sokrat kritikuje pronalazak pisma, smatrajući da pismo donosi prividnu, a ne stvarnu mudrost, te da se samo živa, razgovorna reč upisuje u dušu čoveka željnog znanja. Isto tako pronalazak štampe napadan je kao nepotreban, pa i đavolski izum. Danas se ponovo nalazimo u središtu rasprave između zagovornika Gutenbergove civilizacije knjige i pristalica Interneta i digitalne komunikacije. U ovom radu bavićemo se misijom i opstanom knjiga i knjižnica, kao najvažnijih simbola Gutenbergove galaksije, u eri Interneta. Metodološko polazište istraživanja je ideja o knjizi kao mikromodelu celokupne kulture. Kultura, knjige i čitanje čine neraskidivo jedinstvo. Kultura, kao svet simboličnih i osmišljenih tvorina čovekovog stvaralaštva, otvara životni prostor za čitanje i razumevanje sveta.

DARIO VUGER

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani (doktorand)

Knjiga u radikalnim filozofijama 20. stoljeća

Aspekti interpretacije filozofije kao samo-dokidajućeg projekta

U izlaganju će autor na nekolicini primjera prikazati na koji način radikalne filozofske intervencije dvadesetog stoljeća otkrivaju potrebu za (1) prevladavanjem filozofije kao oblika intelektualnog rada, a u toj nakani implicitno i (2) dovršetkom pisanja filozofije te (3) prelaskom k novom »zadatku mišljenja«, koji sada ima oblik prakse, odnosno promišljenog i savjesnog djelovanja u post-društvenoj zbilji. Postavlja se pitanje: na koji se način valja – s kojom svrhom i ciljem – baviti filozofijom čiji je krajnji ishod dokidanje same te filozofije? Shodno tome, hoće li upravo istinski čitatelji i filozofi biti ti koji će – u svrhu očuvanja filozofijskog duha i kulture čitanja – biti suočeni s paradoksalnom, simboličkom, a možda i stvarnom zadaćom spaljivanja knjiga?

DIVNA VUKSANOVIĆ

Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu

Medijatizacija filozofije: od knjige do spektakla

Tekst u inter- i transdisciplinarnim okvirima, gde se prožimaju savremena estetika, filozofija medija i studije kulture, razmatra odnose različitih medija: (filozofske) knjige, teatra i medija. U prvom delu izlaganja, u fokusu je odnos posredovanja filozofije, s jedne strane, i knjige, s druge, imajući u vidu inovativni model koji je predložio Teodor Adorno – da estetička teorija, izložena u medijumu knjige, istovremeno može biti i estetska. S ovim u vezi, posebno se razmatra metafora vatrometa, kao »krhke ravnoteže« koju omogućava disonanca, na kojoj je zasnovana savremena umetnost i njoj odgovarajuća estetička teorija. Dakle, saopštenje treba da pruži odgovor na pitanje kako je moguća estetizacija filozofije/estetičke teorije. Takođe, u radu se razmatra i kasniji izlazak filozofije na pozornicu (Sloterdijk, Žižek), njeno moguće »bekstvo« iz medijuma knjige, te izvođenje i spektakularizovanje.

IGOR ŽIVANOVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Nacionalsocijalizam i medicina

Slučaj *Atlasa topografske anatomije* Eduarda Pernkopfa

U fondu Univerzitetske biblioteke *Svetozar Marković* u Beogradu nalazi se *Anatomski atlas topografske anatomije* Eduarda Pernkopfa iz 1941. godine, koji je nacionalsocijalistička organizacija za međubibliotečku razmenu Deutsch-Ausländischer Buchtausch (DAB) donirala 1942. godine. Ova knjiga je značajna zbog naučne vrednosti, estetske izvrsnosti i mračne istorije koja je prati. Autor *Atlasa* i svi glavni ilustratori su bili nacisti, do 1963. godine štampan je s potpisima ilustratora koji su sadržali nacističke simbole, a veliki broj korišćenih modela su bili žrtve nacističkog terora. Fokus ovog izlaganja je dvostruk. Najpre, da doprinese raspravi o tome da li ovaj atlas treba uopšte koristiti u medicinskoj praksi i edukaciji ili ne. Na drugom mestu, poseban moralni problem predstavlja posedovanje kolekcija koje su dobijene posredstvom DAB-a, jer postoje indicije da su neke knjige, koje je širom sveta distribuirala ova organizacija, pribavljene zaplenom od žrtava političkih progona i Holokausta.

ADRESAR SUDIONIKA I SUDIONICA

Zlatko Bacinger

Travnik 1
HR–40000 Čakovec
Hrvatska
e-mail: bacinger@net.hr

Boris Beck

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Lepušićeva 6
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: boris.beck@fpzg.hr

Danijel Berković

Biblijski institut
Kušlanova 21
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dberkovi@outlook.com

Juraj Bobanović

Ul. Nikole Škrleca 1
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: juraj.bobanovic@gmail.com

Ana Daria Bokan

Kuti 2
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: anadariabokan@gmail.com

Erik Brezovec

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ebrezovec@hrstud.hr

Daniel Bučan

Laginjina 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: danbucan.novi@gmail.com

Luka Bujas

Vlaška 97
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: luka.bujas1@gmail.com

Elmana Cerić

Druga gimnazija Sarajevo
Sutjeska 1
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: elmana.ceric@2gimnazija.edu.ba

Haris Cerić

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
Skenderija 72
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: haris.ceric@fpn.unsa.ba

Goran Čolakhodžić

Korčulanska 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: goran_colakhodzic@hotmail.com

Josip Ćirić

Sveučilište u Zadru
Odjel za informacijske znanosti
Ul. dr. Franje Tuđmana 24i
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: jciric@unizd.hr

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: bcurko@ffst.hr

Jan Defrančeski

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za integrativnu
bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: jan1161996@gmail.com

Jelena Dimitrijević

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: jdjecadimitrijevic@gmail.com

Dina Dobrosavljević

Osnovna škola Malešnica
Ante Topića Mimare 36
HR–10090 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dina.dobrosavljevic@skole.hr

Edvard Đorđević

Justus-Liebig-Universität Gießen
Kugelberg 55
D–35394 Gießen
Deutschland
e-mail:
edward.djordjevic@gcsc.uni-giessen.de

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: igor.eterovic@uniri.hr

Josip Ferlindes

Osnovna škola Koprivnički Ivanec
Seljačke bune 10
HR–48311 Kunovec
e-mail: joferlindes@unin.hr

Karlo Gardavski

Vladimira Nazora 13
BA–71250 Kiseljak
Bosna i Hercegovina
e-mail: karlo.gardavski@gmail.com

Anto Gavrić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: anto.gavric@ffrz.unizg.hr

Nataša Govedić

Sveučilište u Zagrebu
Akademija dramske umjetnosti
Trg Republike Hrvatske 5
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: natasa.govedic@zg.t-com.hr

Ivana Grabar

Sveučilište Sjever
Sveučilišni centar Varaždin
Jurja Križanića 31b
HR–42000 Varaždin
Hrvatska
e-mail: ivana.grabar@unin.hr

David Grčki

Šetalište Vladimira Nazora 13
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: dgrcki@gmail.com

Josip Guć

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: jguc@ffst.hr

Damir Hršak

Sveučilište u Zagrebu
Metalurški fakultet u Sisku
Aleja narodnih heroja 3
HR–44000 Sisak
Hrvatska
e-mail: hrsakd@simet.hr

Vlatko Ilić

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet dramskih umetnosti
Bulevar umetnosti 20
RS–11070 Novi Beograd
Srbija
e-mail: vlatko.ilic@gmail.com

Martina Ivanović

Ivana Gorana Kovačića 6
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: martinaivanovic@hotmail.com

Maja Jadrešin

Sveučilište u Zadru
Odjel za informacijske znanosti
Ul. dr. Franje Tuđmana 24i
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: mjadres@unizd.hr

Katarina Jelušić

Sasi 30
HR–10410 Velika Gorica
Hrvatska
e-mail: katarina.jelusic8@gmail.com

Ljudevit Fran Ježić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ljfjezic@gmail.com

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Mirela Karahasanović

Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
Dr. Tihomila Markovića 1
BA-75000 Tuzla
Bosna i Hercegovina
e-mail: mirela.2205@hotmail.com

Marina Katinić Pleić

XV. gimnazija
Jordanovac 8
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mkatinic@mioe.hr

Ivica Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR-31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: kelamivica@gmail.com

Ana Klasnić

Sopnička 65
HR-10040 Zagreb
Hrvatska
e-mail: anaklasnic123@gmail.com

Lidija Knorr

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lidijaknorr@gmail.com

Marijana Kolednjak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marijana.kolednjak@ffrz.hr

Denis Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i
komunikacijske znanosti
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dkos@ffzg.hr

Marko Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Goran Krapić

Gimnazija Andrije Mohorovičića
Ul. Frana Kurelca 1
HR-51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: goran.krapic@skole.hr

Tomislav Krznar

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska 77
HR-10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tomislav.krznar@ufzg.hr

Maja Lasić

Dr. Ante Starčevića 54
BA–88000 Mostar
Bosna i Hercegovina
e-mail: maja.lasic@fpmoz.sum.ba

Lucija Leventić

Unska 14
HR–31431 Čepin
Hrvatska
e-mail: lucija.leventic@gmail.com

Josip Majsec

Vrhnička ulica 13
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: josip.zg2000@gmail.com

David Martić

Cvjetna 1
HR–10432 Bregana
Hrvatska
e-mail: davidmartic93@gmail.com

Igor Martinjak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: igor.martinjak@yahoo.com

Suzana Maslač

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Hrvatska
e-mail: suzana.maslac@gmail.com

Dominik Mikić

Gospodska ulica 2
HR–10434 Orešje
Hrvatska
e-mail: dom.mikic@googlemail.com

Dušan Milenković

Zlatiborska 50A
RS–18000 Niš
Srbija
e-mail: dusan.milenkovic@filfak.ni.ac.rs

Predrag Milidrag

Institut društvenih nauka
Kraljice Natalije 45
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: predrag.milidrag@gmail.com

Marina Milivojević Pinto

Centar za pružanje usluga u zajednici
Ivana Meštrovića 3
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: suncemarina@gmail.com

Fran Miškić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: fmiskic@hrstud.hr

Paško Mužić

Pantovčak 5
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: pasko.muzic@gmail.com

Marina Novina

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marina.novina@ffrz.unizg.hr

Karla Njegrčić

Ulica Mate Balote 18b
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: karlascuh@gmail.com

Ena Pavičić

Ulica Ante Kovačića 35
HR–43000 Bjelovar
Hrvatska
e-mail: ena5991@hotmail.com

Josip Periša

Cavtatska ulica 9
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lperusic@yahoo.com

Tatijana Petrić

Sveučilište u Zagrebu
Trg Republike Hrvatske 14
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tpetric@unizg.hr

Danko Plevnik

Kukuljevićeva 9
HR–47000 Karlovac
Hrvatska
e-mail: danko.plevnik@ka.t-com.hr

Stjepan Radić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Hrvatska
e-mail: stjepan.radic987@gmail.com

Nevia Raos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Knjižnica – Zbirka za talijanistiku
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: nraos@ffzg.hr

Darija Rupčić Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Franjo Sokolić

Krajiška 7
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sokolic@pmfst.hr

Goran Sunajko

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: gsunajko@ffzg.hr

Filip Martin Svibovec

Mali Sruki 64
HR–10040 Zagreb
Hrvatska
e-mail: fmsviby@gmail.com

Ivan Šanjug

Slatina Svedruška 22
HR–49234 Petrovsko
Hrvatska
e-mail: isanjug@outlook.com

Matija Mato Škerbić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mskerbic@hrstud.hr

Bernard Špoljarić

Avenija Dubrava 240
HR–10040 Zagreb
Hrvatska
e-mail: bernard.spoljar@gmail.com

Fulvio Šuran

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Zagrebačka 30
HR–52100 Pula
Hrvatska
e-mail: fsuran@unipu.hr

Nikola Tadić

Zibelska 15
HR–44000 Sisak
Hrvatska
e-mail: blazenkabt@gmail.com

Tanja Todorović

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: tanja.todorovic@ff.uns.ac.rs

Andreja Tominac

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska 77
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: andreja.tominac@ufzg.hr

Maja Vejić

Antuna Branka Šimića 68
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: vejic.maja.n@gmail.com

Dafne Vidanec

Veleučilište *Baltazar* Zaprešić
Vladimira Novaka 23
HR–10290 Zaprešić
Hrvatska
e-mail: dafne.vidanec@gmail.com

Matija Vigato

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: matijavigato@gmail.com

Željko Vučković

Univerzitet u Novom Sadu
Pedagoški fakultet u Somboru
Podgorička 4
RS–25000 Sombor
Srbija
e-mail: zeljko.sombor@yahoo.com

Dario Vuger

Ulica ruža 54
HR–10310 Ivanić-Grad
Hrvatska
e-mail: dvuger@gmail.com

Divna Vuksanović

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet dramskih umetnosti
Bulevar umetnosti 20
RS–11070 Novi Beograd
Srbija
e-mail: vuksanovic.divna@gmail.com

Igor Živanović

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Institut za filozofiju
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: igor.zivanovic@f.bg.ac.rs

IZDAVAČ

Hrvatsko filozofsko društvo

ZA IZDAVAČA

Hrvoje Jurić

UREDNIK

Hrvoje Jurić

KOREKTURA

Jan Defrančeski, Lidija Knorr, Mira Matijević

DIZAJN KORICA

Denis Kos

ILUSTRACIJA NA KORICAMA

Pexels (pixabay.com)

PRIJELOM TEKSTA I TISAK

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA

300

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001154036

ISBN 978-953-164-217-0